

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA

ODDELEK ZA PEDAGOGIKO IN ANDRAGOGIKO

DIPLOMSKO DELO

PRIMERJAVA ZASEBNEGA ŠOLSTVA NA RAVNI
OBVEZNEGA IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI IN ŠPANJI

LJUBLJANA, 2014

URŠKA FRAS

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA

ODDELEK ZA PEDAGOGIKO IN ANDRAGOGIKO

DIPLOMSKO DELO

PRIMERJAVA ZASEBNEGA ŠOLSTVA NA RAVNI
OBVEZNEGA IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI IN ŠPANJI

Študijski program:

Pedagogika – D

Španski jezik in književnost – D

Mentorica:

Izr. prof. dr. Klara Skubic Ermenc

URŠKA FRAS

LJUBLJANA, 2014

ZAHVALA

Moji mentorici prof. dr. Klari Skubic Ermenc za potrpežljivo usmerjanje pri pisanju diplomske naloge in prijazne besede spodbude.

Moji družini, ker ste bili vedno na moji strani, me podpirali in verjeli vame.

In mojim prijateljem, ker ste zmeraj našli prave besede, ko mi je zmanjkovalo volje.

POVZETEK

Diplomsko delo obravnava zasebno šolstvo na ravni obveznega izobraževanja v Sloveniji in Španiji. V teoretičnem delu sta opredeljeni javna in zasebna šola kot osnovna pojma ter razmerje med njima, možnosti financiranja zasebnih šol in nadzora nad njimi. Temu dodajamo opis vrst zasebnih šol in zgodovinski pregled razvoja zasebnega osnovnega šolstva v obeh državah. V nadaljevanju je izpostavljeno razmerje med državo in cerkvijo na področju obveznega izobraževanja ter vpliv neoliberalizma na porast zasebnih šol v Evropi. Sledi razprava o teoretskih in ideoloških izhodiščih kot osnovi polarizacije »za« in »proti« zasebnim šolam, stopnja socialno-ekonomske segregacije in človekove pravice kot povod za uvajanje zasebnih šol. Empirični del je namenjen primerjalni analizi podobnosti in razlik, ki zaznamujejo področje zasebnega osnovnega šolstva v izbranih državah. Primerjali smo področja ustanavljanja, financiranja in šolnin, nadzorovanja, kadrovanja, načel in ciljev v zasebnih osnovnih šolah ter dodali statistične podatke o razmerjih med javnimi in zasebnimi šolami.

Ključne besede: zasebno šolstvo, država in cerkev, Španija, Slovenija, financiranje, ustanavljanje, kurikulum, nadzor, človekove pravice

ABSTRACT

THE TITLE: The Comparison of Private and Public Compulsory Education in Slovenia and Spain

This diploma thesis deals with private education on the level of compulsory education in Slovenia and Spain. The theoretical part includes the definition of the public and private school as two basic terms, the relations between them, funding opportunities for private schools and control over them. The thesis also discusses different types of private schools and the historical development of private education in Slovenia and Spain. It highlights the relations between the State and the Church in the field of compulsory education and the impact that neoliberalism has on the increasing number of private schools in Europe. In addition, we also discussed the theoretical and ideological foundations for polarisation of pros and cons of private schools, the level of social-economic segregation and human rights as the cause for launching private schools. The empirical part is dedicated to the comparative analysis of similarities and differences that characterize the field of private education in the considered countries. We compared the spheres of establishment, financing, supervision, school fees, staffing, principles and goals in private compulsory schools and then we added the statistical data on relations between public and private schools.

Key words: private education, the State and the Church, Spain, Slovenia, financing, establishment, curriculum, supervision, human rights

KAZALO VSEBINE

UVOD.....	1
-----------	---

TEORETIČNI DEL

1. OPREDELITEV POJMOV JAVNE IN ZASEBNE ŠOLE.....	3
2. FINANCIRANJE IN NADZOR NAD ZASEBNIMI ŠOLAMI	7
3. VRSTE ZASEBNIH ŠOL.....	11
4. ZGODOVINSKI RAZVOJ SLOVENSKEGA ZASEBNEGA OSNOVNEGA ŠOLSTVA V ODVISNOSTI OD JAVNEGA	14
4.1 Šolstvo v času protestantizma	14
4.2 Jezuitsko šolstvo in obdobje vladavine Marije Terezije in Jožefa II.....	14
4.3 Šolstvo v času Ilirskih provinc in predmarčno šolstvo.....	19
4.4 Šolstvo po letu 1848.....	21
4.5 Šolstvo pod okupatorjem.....	25
4.6 Šolstvo po letu 1945.....	25
4.7 Položaj zasebnega šolstva v samostojni Sloveniji.....	26
5. ZGODOVINSKI RAZVOJ ŠPANSKEGA ZASEBNEGA OSNOVNEGA ŠOLSTVA V ODVISNOSTI OD JAVNEGA.....	27
5.1 Šolstvo v obdobju humanizma in renesanse, 16. stoletje	27
5.2 Šolstvo od 17. do 19. stoletja	28
5.3 Šolstvo v 20. stoletju	29
5.4 Izobraževanje danes	30
6. ODNOS MED CERKVIJO IN DRŽAVO DANES	32
7. VPLIV NEOLIBERALIZMA NA ZASEBNO ŠOLSTVO	38
8. ZASEBNA ŠOLA – PREDNOST ALI SLABOST?.....	43
8.1 Človekove pravice in bogatitev šolske ponudbe kot povoda za uvajanje zasebnih šol.....	43
8.2 Stopnja socialno-ekonomske segregacije.....	47

EMPIRIČNI DEL

1. OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA	49
2. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	50
3. OPIS METODOLOGIJE	51

4. MOŽNOSTI OPRAVLJANJA DOLŽNOSTI OBVEZNEGA IZOBRAŽEVANJA.....	52
4.1 Obvezno izobraževanje v Sloveniji.....	52
4.2 Obvezno izobraževanje v Španiji.....	53
5. USTANAVLJANJE ZASEBNIH ŠOL.....	54
5.1 Slovenija.....	54
5.2 Španija.....	56
6. FINANCIRANJE	59
6.1 Slovenija.....	59
6.2 Španija.....	61
7. POGOJI KADROVANJA V ZASEBNIH ŠOLAH.....	65
7.1 Slovenija.....	65
7.2 Španija.....	67
8. DELEŽ JAVNIH IN ZASEBNIH ŠOL.....	68
9. NADZOR NAD ZASEBNIM ŠOLSTVOM.....	72
9.1 Slovenija.....	72
9.2 Španija.....	74
10. PROGRAM, UČNI JEZIK IN UČBENIKI.....	76
10.1 Slovenija.....	76
10.2 Španija.....	77
11. KAKO POSAMEZNA DRŽAVA SPODBUJA ZASEBNO ŠOLSTVO	79
11.1 Slovenija.....	79
11.2 Španija.....	81
ZAKLJUČEK.....	83
LITERATURA	88

KAZALO TABEL

Tabela 1: Nadomestne in dodatne šole. [Vir: Krek 1996, str. 90].	12
Tabela 2: Vpliv cerkve in države na zasebno osnovno šolstvo. [Vir: Avram in Dronkers 2010, str. 45-48 in 60-62].	37
Tabela 3: Delitev pristojnosti na področju ustanavljanja zasebnih šol. [Vir: Informe OEI 1997, str. 2-8, World data on education, b.l., str. 5-6].	58
Tabela 4: Deljenje pristojnosti na področju financiranja. [Vir: Financing schools in Europe, Eurydice report 2014, str. 69].	63
Tabela 5: Delež javnih in zasebnih šol v Španiji na primarni stopnji. [Vir: Ministerio de educación, cultura y deporte. Dostopno na: http://www.mecd.gob.es/portada-mecd/ (Pridobljeno 3. 2. 2014) in Instituto Nacional de Estadística. Dostopno na: http://www.ine.es/ (Pridobljeno 3. 8. 2014)].	69
Tabela 6: Delež javnih in zasebnih šol v Španiji na sekundarni stopnji. [Vir: Ministerio de educación, cultura y deporte. Dostopno na: http://www.mecd.gob.es/portada-mecd/ (Pridobljeno 3. 2. 2014) in Instituto Nacional de Estadística. Dostopno na: http://www.ine.es/ (Pridobljeno 3. 8. 2014)].	69
Tabela 7: Delež javnih in zasebnih osnovnih šol v Sloveniji. [Vir: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: www.stat.si/ (Pridobljeno 1. 3. 2014)].	70
Tabela 8: Delež učencev v javnih in zasebnih osnovnih šolah v Španiji. [Vir: Ministerio de educación, cultura y deporte. Dostopno na: http://www.mecd.gob.es/portada-mecd/ (Pridobljeno 3. 2. 2014) in Instituto Nacional de Estadística. Dostopno na: http://www.ine.es/ (Pridobljeno 3. 8. 2014)].	70
Tabela 9: Delež učencev v javnih in zasebnih osnovnih šolah v Sloveniji. [Vir: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: www.stat.si/ (Pridobljeno 1. 3. 2014)].	71

UVOD

Živimo v času velike pluralnosti šolskega sistema. Starši se v želji po tem, da bi svojemu otroku ponudili najboljše možnosti izobraževanja in mu omogočili vzgojo, ki bi upoštevala njihova religiozna in filozofska prepričanja, vse pogosteje odločajo za zasebne šole. Le-te naj bi namreč v večji meri upoštevale njihove želje in pričakovanja, povezana s konceptualizacijo in z izvedbo vzgojno-izobraževalnega procesa. Tako doma kot po svetu najdemo najrazličnejše oblike vzgojno-izobraževalnih ustanov, ki temeljijo bodisi na posebnih pedagoških usmeritvah bodisi na specifični ideologiji, ki v javni šoli ni dovoljena.

V diplomskem delu želimo predstaviti karakteristike in določene posebnosti slovenskih in španskih zasebnih osnovnih šol. Razlogov za primerjavo prav teh dveh držav je več. Zasebno šolstvo je v Španiji veliko bolj razvito in predstavlja mnogo večji delež obveznega izobraževanja kot v Sloveniji. O španskem šolskem sistemu in organizaciji zasebnega šolstva skoraj ne zasledimo literature v slovenščini, medtem ko so podatki za druge, nam bližje evropske države, lažje dostopni. V nadaljevanju bomo tako poskušali predstaviti glavne značilnosti, ki so obema analiziranima državam skupne ter izpostaviti tiste, v katerih se pomembno razlikujeta.

Najprej bomo predstavili opredelitve pojmov javna in zasebna šola ter razmerje med njima. Pri tem se bomo oprli na različne definicije, ki jih ponujajo domači in tuji strokovnjaki. Nadaljevali bomo z opisi modelov financiranja in nadzora nad zasebnim šolstvom ter opredelili vrste zasebnih šol.

Sledil bo zgodovinski pregled razvoja zasebnega šolstva v obeh izbranih državah, pri čemer bomo osvetlili predvsem odnos med cerkvijo in državo ter njun vpliv na šolstvo. Posebno poglavje bomo namenili razmerju, ki ga imata cerkev in država na področju šolstva v Sloveniji in Španiji danes.

V nadaljevanju bomo predstavili politiko neoliberalizma in njegov vpliv na porast zasebnih šol v Evropi in svetu. Teoretični del bomo zaključili s teoretsko razpravo o prednostih in slabostih zasebnih šol, kjer bomo soočili mnenja različnih avtorjev, ki se ukvarjajo s področjem zasebnega šolstva. Iztočnice bodo človekove pravice in bogatitev šolskega sistema kot povoda za uvajanje zasebnih šol ter stopnja socialno-ekonomske segregacije.

V empiričnem delu bomo ugotavljali, kako v posamezni državi delujejo zasebne šole na ravni obveznega izobraževanja. Izpostavili bomo področje ustanavljanja, financiranja in šolnin, nadzora, kadrovanja. Pogledali bomo, kolikšen je delež javnih in zasebnih osnovnih šol v posamezni državi ter kakšen učni jezik se uporablja. V sklepnem poglavju nas bo zanimalo, kakšen odnos ima posamezna država do zasebnega šolstva in kako ga spodbuja oziroma ovira.

Pridobljene podatke o obveznem izobraževanju v obeh državah bomo nato soočili. Ugotavljali bomo, v katerih vidikih sta si izobraževalna sistema podobna in katere so tiste točke, na katerih se razhajata.

1. OPREDELITEV POJMOV JAVNE IN ZASEBNE ŠOLE

V začetnem poglavju bomo pogledali, kako sta opredeljeni javna in zasebna šola ter kakšno je razmerje med njima.

Pojem zasebne ali privatne šole so ljudje včasih povezovali predvsem s privilegiji, zato so bile tovrstne šole na slabem glasu. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja pa je z vzponom desnice privatni sektor začel veljati za uspešnega in učinkovitega. Danes pojem zasebna šola opredeljuje tiste šole, ki jih ne ustanovi država ali lokalna skupnost. Takšne šole so po definiciji neodvisne oziroma svobodne šole, vendar se njihova odvisnost predvsem v evropskem prostoru omejuje s finančno podporo države in nadzorom, ki ga nad njimi vršijo državne inšpekcije. Težko torej strogo ločimo javno in zasebno šolstvo, saj se razlike med njima brišejo (Šimenc 1996, str. 10-11).

Z zgodovinskega vidika so prav zasebne šole tiste, ki so dale podlago za razvoj javnih šol. Pred posegom države na to področje so delovale konfesionalne šole, z začetkom državne aktivnosti v šolstvu pa se je začela vzpostavljati mreža javnih šol, ki so pokrivalo celotno državo in vpeljevale splošno šolsko obveznost. O pojavu javnega šolstva lahko govorimo šele v 19. stoletju. Nastanek javnega šolskega sistema pogojuje tudi status zasebnih šol. Poleg tistih, ki so obstajale že pred javnim šolstvom in so bile večinoma konfesionalne, so se po nastanku državnih javnih šol začele ustanovljati še zasebne šole, ki so svoje vzgojno-izobraževalne metode prilagodile posebnim pedagoškim načelom. Ne glede na vrsto zasebne šole pa je vsem skupno, da svoje učence izbirajo glede na neko specifično opredelitev, bodisi versko pripadnost, pripadnost določeni družbeni skupini ali glede na zagovarjanje posebnih vzgojnih načel. Govorimo lahko torej o specifični vzgojni usmerjenosti, ki je v nasprotju z vrednotno nevtralno javno šolo (prav tam, str. 11-18). Obstajajo različne oblike in tipi zasebnih šol, ki se razlikujejo glede na način financiranja in razmerja med ustanovitelji, izvajalci storitev in uporabniki, v vseh primerih pa gre za zasebno iniciativo, »ki je prevzela

vlogo, ki bi jo sicer ali pa jo je pred njo opravljal javni sektor« (Tašner 2011, str. 145).

Ko želimo vzpostaviti razmerje med javno in zasebno šolo, moramo biti bolj kot na iskanje razlik pozorni na sopripadnost obeh sistemov. Ta se lepo kaže v klasifikaciji Stampe, ki je nastajanje zasebnih šol v zgodovini opredelil takole (v Šimenc 1996, str. 21):

- šole iz nujnosti
- šole za privilegirane
- šole kot inovacija
- šole kot oblika protesta
- konfesionalne šole¹

Šole iz nujnosti so šole, ki so se razvile preden je nastal državni šolski sistem. V kolikor je kdo potreboval izobraženo delovno silo, je moral sam poskrbeti za primerno izobrazbo. Šole za privilegirane so elitne šole, namenjene zgolj višjim slojem. So odraz družbene razslojenosti in prispevajo k ohranjanju družbenih razmerij. Nanje je usmerjenih največ kritik, ki se posplošujejo na celotno sfero zasebnega šolstva. Med šolo kot inovacijo in šolo kot obliko protesta ni velikih razlik. Iz nezadovoljstva nad javno šolo se v znak protesta razvije šola, ki poskuša biti drugačna in išče nove načine organizacije šole. Tej klasifikaciji Šimenc dodaja še eno kategorijo, to so daleč najštevilčnejše konfesionalne šole (prav tam).

Eno izmed klasifikacij zasebnih šol ponudi tudi Anderson (v Flere in Klajnšček 2011, str. 87), ki zasebne šole razvrsti takole:

- intelektualno, akademsko selektivne šole, zlasti na srednji stopnji, ki omogočajo dijakom pospešeno kognitivno napredovanje

¹ Ta kategorija ne sodi v klasifikacijo, ki jo je razvil Stampa, pač pa je dopolnitev, ki je po mnenju Šimenca nujna, ko govorimo o vrstah zasebnih šol

- družbeno selektivne, elitne šole, kjer z visoko šolnino zagotavljajo »ustrezno« družbeno sestavo in vzpostavitev komuniciranja in socializacije znotraj višjega sloja
- krajevne šole, ki jih vzpostavljajo krajevne skupnosti (te sicer niso državne, vendar krajevne skupnosti same tudi niso zasebni, temveč javni subjekti, včasih pa gre za zasebno pobudo znotraj lokalnih skupnosti)
- šola kulturne identitete, kjer se vzgaja v določenem verskem ali drugem nazoru, ali pa se vzgaja v neki etnični kulturi in jeziku, ki se razlikuje od večinskega
- tržne šole, ki se vzpostavljajo kot dobičkonosna podjetja, podobna drugim gospodarskim subjektom
- šola za otroke s posebnimi potrebami, ki jih ustanavljajo zasebne dobrodelne organizacije (prav tam)

Najrazličnejše funkcije, ki jih lahko prevzema zasebno šolstvo, kot so prenašanje religioznih in filozofskih nazorov, vzgajanje intelektualne elite in s tem ohranjanje družbenih neenakosti, uvajanje novih pedagoških metod, hitro odzivanje na potrebe družbe, so odvisne predvsem od položaja, ki ga zasebno šolstvo zavzema v posameznem državnem šolskem sistemu. Ker pa se nacionalni šolski sistemi med seboj razlikujejo, tudi zasebne šole, ki dopolnjujejo mrežo javnih šol, niso v vseh državah enake. Tako torej ne moremo govoriti o enotnem zasebnem šolstvu, lahko pa si pri opredelitvi zasebnega šolstva v posamezni državi pomagamo s klasifikacijo, ki jo je razvil Daphne Jonson (v Šimenc 1996, str. 22-23) in ponuja šest možnih odnosov, ki se lahko razvijejo med zasebnimi in javnimi šolami:

1. Monolitni državni sistem izobraževanja. Zasebne šole ne obstajajo, starši in otroci lahko osnovno šolo izberejo le tako, da se preselijo v drug šolski okoliš, kjer obstaja druga javna šola.
2. Zasebne šole ne obstajajo, toda javni šolski sistem sam razvije različne konfesionalne in alternativne šole.

3. Javno izobraževanje zadovoljuje večino izobraževalnih potreb, posamezniki pa se na svoje stroške lahko odločijo za neodvisne šole, ki zadovoljujejo posebne potrebe. Te šole so pod državnim nadzorom, vendar jih država finančno ne podpira. Starši lahko izbirajo med javnim in zasebnim, vendar morajo sami nositi finančno breme za izbiro zasebnega.
4. Država poleg financiranja svojega sistema s podporo zasebnim šolam olajša tudi dostop do odobrenih neodvisnih institucij. Družina ne nosi ekonomske cene šolanja v zasebnem sektorju.
5. Država sodeluje z zasebnim sektorjem. Starši morajo pri izbiri zasebnega sektorja praviloma finančno sodelovati, toda šolnina je nizka.
6. Ni javnega šolstva. Javne finance podelijo otroku vavčer, ki ga družina izkoristi z izbiro šole na prostem trgu izobraževalnih institucij. Izbira staršev je načeloma popolna, možna je kombinacija vavčerja in zasebnih finančnih sredstev za vstop na najdražje šole (prav tam).

Prva in zadnja možnost izključujeta soobstoj javnega in zasebnega šolstva. Prva je v nasprotju z mednarodnimi akti o človekovih pravicah, zadnja pa z odpravljanjem javnega šolstva (čemur so naklonjene predvsem države z razvitim sistemom zasebnih šol in slabim sistemom javnega šolstva) ponuja tvegano rešitev, ki je še ni sprejela nobena država. Prav tako še ni bila realizirana druga rešitev, ki pomeni vključevanje pluralizma šol v državne šole. Peta možnost je tista, ki opisuje stanje večine evropskih držav, medtem ko je tretja možnost značilna za Ameriko in Japonsko. Tretja, četrta in peta možnost so si najbližje, razlika je v višini državne podpore zasebnemu šolstvu: država zasebnega šolstva ne podpira pri tretji, pri četrti ga samo v določeni meri, pri peti pa je podpora precejšnja (prav tam, str. 22-24).

Javni in zasebni sektor izobraževanja sta torej odvisna od nacionalne naravnosti šolskega sistema in se drug drugemu nenehno prilagajata. Če

je javno šolstvo selektivno in strogo, potem bo zasebno šolstvo tisto, ki bo sprejelo posameznike, ki imajo v javnem sistemu težave in deprivilegiranim učencem skušalo olajšati vzgojno-izobraževalno pot. V kolikor pa je javno šolstvo usmerjeno v demokratičnost in integracijo, pa bodo zasebne šole tiste, ki bodo v vlogi elitnih šol. Ravno v tem pa lahko najdemo tudi enostaven odgovor na očitke elitističnim zasebnim šolam: kvalitetno javno šolstvo, ki onemogoča obstoj elitnih zasebnih šol (prav tam, str. 15).

2. FINANCIRANJE IN NADZOR NAD ZASEBNIMI ŠOLAMI

Pri opredeljevanju področja zasebnega šolstva se lahko opremo tudi na delitev, ki poteka znotraj zasebnega vzgojno-izobraževalnega sektorja in se nanaša na financiranje zasebnih šol. Tako razlikujemo med zasebnimi šolami, ki dobijo del sredstev za delovanje iz javnih financ, in tistimi, ki za financiranje poskrbijo same. Pri šolah, sofinanciranih iz javnih sredstev, se višina finančnega prispevka med državami razlikuje. Financiranje zasebnih šol lahko tako v celoti pokrije država ali pa jih skoraj ne financira. Glede na način javnega financiranja oziroma sofinanciranja ločujemo tri vrste ureditve zasebnega šolstva:

- Zasebne šole so neodvisne od državne finančne pomoči, država ima nad njimi minimalen vsebinski nadzor, njihovo delovanje nadzoruje državna inšpekcijska služba.
- Zasebne šole podpišejo pogodbo z oblastmi, v kateri je določena višina državne finančne podpore.
- Delež državnega sofinanciranja zasebnih šol je v naprej določen in relativno trajen (Šimenc 1996, str. 18; Tašner 2011, str. 146-147).

Največ držav Evropske Unije ima področje financiranja zasebnega šolstva urejeno v skladu zadnjo alinejo, veliko pozornosti pa države posvečajo tudi nadzoru nad ustanavljanjem zasebnih šol. Pogoji so še posebno strogi, ko želi šola pridobiti dovoljenje za izvajanje javno veljavnega programa in

sredstva iz državnega proračuna. V tem primeru mora izpolnjevati pogoje, povezane s kvalifikacijo kadra, pogoje, ki se nanašajo na vsebino pouka in prostorske pogoje (prav tam).

Šole se med seboj razlikujejo tudi glede na razporejanje administrativne odgovornosti, ki šole razporeja na državni ali lokalni nivo. Večina držav ima centraliziran sistem, v katerem je centralno telo, po navadi Ministrstvo za izobraževanje, odgovorno za upravljanje šol. Takšna ureditev velja za Slovenijo. Malo manj je takih držav, ki imajo decentraliziran sistem upravljanja in financiranja javnih šol. V tem primeru so občine oziroma avtonomne skupnosti tiste, ki skrbijo za administrativne odločitve, npr. ustanavljanje in zapiranje šol, imenovanje učiteljev v javnih šolah, kot to velja za Španijo (Avram in Dronkers 2010, str. 13).

Državna podpora zasebnim šolam sproža številne polemike, podprte tako z argumenti, ki govorijo temu v prid, kot s protiargumenti. Ob tehtanju obeh strani ugotovimo, da je državno financiranje zasebnega šolstva z določenega vidika dobro tudi za njegove nasprotnike. Eden izmed očitnejših razlogov je ta, da zasebne šole, ki ne prejemajo državne finančne pomoči uvajajo visoke šolnine, kar jih dela elitne, saj se tja vpisujejo zgolj otroci premožnih staršev. Če pa država zasebnim šolam prepove, da bi učence izbirale na podlagi finančnega položaja staršev, mora sama prevzeti del finančnega bremena. Drug argument, ki govori v prid javnemu financiranju zasebnega šolstva se nanaša na vpliv, ki ga država s tem pridobi nad šolo. Financiranje zasebne šole državi omogoča, da vsaj delno posega v šolski prostor ter ga oblikuje s koherentnostjo in preglednostjo, »kar omogoča horizontalno prehajanje z ene šole na drugo in vertikalno napredovanje učencev iz osnovne šole v srednjo in naprej na univerzo« (Šimenc 1996, str. 18). Predvsem pa je pomembno, da država s sofinanciranjem zasebnih šol prepreči vstop političnih strank na področje šolstva (prav tam, str. 18-19).

Državno financiranje zasebnih šol se pojavlja v različnih oblikah. Lahko je posredno ali neposredno. Med posredno finančno pomoč sodijo davčne olajšave staršem in šolam, pri čemer starši za šolnino, ki jo plačujejo za svojega otroka v zasebni šoli, dobijo posojilo, plačilo šolnine pa se nato šteje med davčno olajšavo. V to kategorijo sodijo tudi darila, namenjena zasebnim šolam. Neposredno financiranje zasebnih šol se lahko povezuje s številom učencev. V tem primeru so merilo stroški, ki se za učenca porabijo v javni šoli ali pa se finančna sredstva določajo v skladu z dejanskimi stroški, ki jih ima zasebna šola. Tovrstna finančna pomoč se lahko izvaja v obliki dotacij, s sofinanciranjem obresti pri dolgoročnih posojilih itd. Pomembno je torej, da se država odloči, katere šole bo podpirala in na kak način bo izračunavala višino podpore (prav tam, str. 19-20).

Subvencioniranje zasebnih šol državi prinaša določeno mero nadzora. Najpomembnejši vidik nadzora predstavlja sam vzgojno-izobraževalni proces. Svoj vpliv nad zasebnim šolstvom država najpogosteje izvaja z državnim kurikulumom, ki mu morajo šole slediti, z nacionalnimi preizkusi znanja in preko nadzora inšpekcijskih služb. Opirajoč se na omenjene tri vidike lahko oblikujemo klasifikacijo stopnje avtonomije, ki jo imajo zasebne šole s koncesijo v posamezni državi:

- Države z visoko stopnjo šolske avtonomije, kjer država izvaja nadzor nad zasebnim šolstvom zgolj z vidika nacionalnega preverjanja znanja ali šolske inšpekcije. Med te države sodijo Belgija, Madžarska, Nemčija in Švedska.
- Države s precejšnjo stopnjo šolske avtonomije. Kot metoda nadzora na zasebnim šolstvom se uporabljata tako nacionalno preverjanje znanja kot šolska inšpekcija. Te države so Danska, Latvija, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Slovaška, Anglija, Wales in Škotska.
- Države z majhno stopnjo šolske avtonomije. Državni nadzor je vzpostavljen z državnim kurikulumom in nacionalnim preverjanjem ali

šolsko inšpekcijo. To so Avstrija, Češka, Estonija, Finska, Litva, Španija.

- Države z omejeno šolsko avtonomijo. Zasebne šole država nadzoruje preko vseh treh vidikov nadzora (državni kurikulum, nacionalno preverjanje znanja, šolska inšpekcija). Mednje sodijo Francija, Irska, Luksemburg, Malta (Avram in Dronkers 2010, str. 15; Šolska avtonomija... 2008, str. 37-42).

Ob tem lahko povežemo stopnjo šolske avtonomije v posamezni državi s sistemsko centralizacijo. Vse države z višjo stopnjo šolske avtonomije imajo decentraliziran izobraževalni sistem, medtem ko je za države z nižjo stopnjo šolske avtonomije značilna centralizirana administracija. Povezanost med decentralizacijo in šolsko avtonomijo kaže ponavljajoč vzorec osrednje vključenosti države v izobraževalni sistem. Države, ki na izobraževanje gledajo kot odgovornost in domeno države, skušajo za to poskrbeti z upravljanjem z javnim sektorjem in hkratnim omejevanjem svobode zasebnega sektorja. Po drugi strani pa države, ki dajejo večji pomeni zasebni in lokalni iniciativi, dajejo tako zasebnikom kot lokalni samoupravi več maneverskega prostora za sprejemanje odločitev. Država je v tem primeru predvsem v vlogi posrednika in nadzornika (Avram in Dronkers 2010, str. 15-16).

Drug vidik, s katerim lahko povežemo stopnjo šolske avtonomije, se navezuje na odnos med državo in cerkvijo. Države, ki jim je uspelo »pokoriti« cerkev (tak primer je Francija), so razvile mehanizme, s katerimi omejujejo šolsko avtonomijo. Nasprotno pa je bilo v državah, kjer nobena izmed obeh strani ni nadvladala druge, vzpostavljeno bolj fleksibilno ogrodje, ki dopušča več šolske avtonomije, na primer v Belgiji in na Nizozemskem (prav tam, str. 16).

Med razloge, zaradi katerih država finančno podpira zasebno šolstvo, lahko štejemo naslednje:

- Na ta način se delno razbremeni javno šolstvo.
- Zasebne šole omogočajo večjo pluralnost izobraževalnega sistema.
- S financiranjem zasebnih šol je državi omogočen večji nadzor nad kvaliteto teh šol, kar je nujno potrebno za zaščito otrok in staršev pred morebitnimi zlorabami (Bela knjiga... 1995, str. 241).

3. VRSTE ZASEBNIH ŠOL

Kot smo že razložili v prejšnjem poglavju, so zasebne šole vse tiste šole, ki jih ne ustanovi država ali lokalna skupnost. Znotraj termina zasebna šola pa ločujemo med zasebnimi šolami in zasebnimi šolami s koncesijo. Krek (1996, str. 88) kot bistven razlog za ločevanje med omenjenima vrstama zasebnih šol vidi v tem, da so zasebne šole s koncesijo izenačene z javnimi šolami in s tem izgubijo bistvene lastnosti, ki zasebno šolo ločujejo od javne. Zasebne šole s koncesijo so del javne mreže in zato za njih večinoma veljajo enaka določila kot za javne šole, medtem ko so zasebne šole brez koncesije šole, ki sodijo v zasebni sektor vzgoje in izobraževanja. Njihovo ustanavljanje ni odvisno od interesa in pobude države, delujejo lahko na podlagi lastnih programov, posebnih pedagoških načel in svetovnonazorskih izhodišč (prav tam).

Druga delitev zasebnih šol ločuje med nadomestnimi in dodatnimi šolami, pri čemer posnema nemški sistem.

Nadomestne šole	Dodatne šole
Ustanovitev je odvisna od priznanja države (prvi pogoj je enakovrednost z državno šolo).	Za ustanovitev je potrebna le registracija, ne pa priznanje države.
V njih je mogoče opraviti šolsko obveznost.	V njih ni mogoče opraviti šolske obveznosti.
Imajo licenco za podeljevanje državnih potrdil o usposobljenosti, če	Nimajo licence za podeljevanje državnih potrdil o usposobljenosti

imajo potrditev.	(razen redkih izjem).
Pravica do državne finančne pomoči je določena z zakonom.	Nimajo pravice do državne finančne pomoči.

Tabela 1: Nadomestne in dodatne šole. [Vir: Krek 1996, str. 90].

Omenjenih terminov slovenska zakonodaja ne pozna, saj tako razlikovanje na ravni izraza ni potrebno, je pa prisotno, ko se nanašamo na dejansko stanje. »Načeloma velja, da zakonodajne določbe, ki veljajo za »zasebne šole«, uveljavljajo rešitve, ki jih zasnova predlaga za »nadomestne šole« [...], saj se termin zasebna šola v šolski zakonodaji nanaša na tiste zasebne šole, ki izvajajo javno veljavne programe za določeno stopnjo izobrazbe« (Krek 1996, str. 90).

V okviru zasebnih šol je v slovenski zakonodaji z določbami na poseben način urejen položaj tistih zasebnih šol, ki delujejo po posebnih in mednarodno uveljavljenih pedagoških načelih (Steiner, Montessori, Freinet, Decroly...). Izobraževalni program zasebnih šol namreč pridobi javno veljavnost, ko strokovni svet ugotovi, da je izobrazbeni standard zasebne šole enakovreden izobrazbenemu standardu javne šole. Sprejetje izobraževalnega programa s posebnimi pedagoškimi načeli pa je izjema, saj le-ta pridobi javno veljavnost, ko »pristojni strokovni svet ugotovi, da zagotavlja minimalna znanja, ki omogočajo uspešno zaključiti izobraževanje, in ga je priznalo ustrezno mednarodno združenje teh šol« (17. člen ZOFVI 2007²). Razlike med omenjenimi zasebnimi šolami se kažejo tudi pri izpolnjevanju pogojev, predpisanih za strokovne delavce, prostor in opremo. V primerjavi z zasebnimi šolami, ki izvajajo javno veljavni program in morajo izpolnjevati enake pogoje kot javne šole, šole s posebnimi pedagoškimi načeli izpolnjujejo zgolj pogoje, ki se nanašajo na prostor. Nadzor nad delom zasebnih šol s posebnimi pedagoškimi načeli je strožji, saj se vsaka uvedba novega programa preverja ves čas šolanja prve generacije,

² Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, sprejet leta 1996, je bil večkrat noveliran. Vse navedbe omenjenega zakona v diplomskem delu se nanašajo na zadnjo spremembo zakona, ki je bila sprejeta leta 2007. Prav tako se bomo pri navedbah vseh ostalih zakonov, omenjenih v pričujočem delu, nanašali na zadnjo uradno sprejeto spremembo zakona.

določila glede izbora obveznih predmetov pa so ohlapnejša. Izbor obveznih predmetov je v zasebnih šolah zakonsko določen, medtem ko šole s posebnimi pedagoškimi načeli lahko svoj predmetnik oblikujejo v skladu s temi načeli. Edini pogoj pri tem je, da zagotovijo minimalna znanja, nacionalni preizkusi znanja pa so za njih obvezni zgolj ob zaključku osnovne šole (Krek 1996, str. 91-92).

Poleg že omenjenih šol pa obstajajo tudi zasebne šole, ki pri svojem delovanju ne upoštevajo veljavnega osnovnošolskega kurikula. Veljavnost spričeval, ki jih izdajajo, dosežejo v šolskih sistemih matične države ali z mednarodnimi organizacijami. To so mednarodne šole, ki nimajo in si niti ne želijo javne finančne podpore. Mnogokrat je cilj njihovega delovanja med drugim tudi profit ter usmerjenost v trg in tekmovanje. (Šimenc 2011, str. 163-165).

4. ZGODOVINSKI RAZVOJ SLOVENSKEGA ZASEBNEGA OSNOVNEGA ŠOLSTVA V ODVISNOSTI OD JAVNEGA

Za boljše razumevanje obstoječega stanja javnega in zasebnega osnovnega šolstva v izbranih državah bomo naredili kratek zgodovinski pregled zasebnega šolstva na stopnji elementarnega izobraževanja.

4.1 Šolstvo v času protestantizma

Obdobje protestantizma je prineslo najpomembnejše pridobitve na področju osnovnega šolstva v Sloveniji. Prvič je bila izvedena ločitev med osnovnim in srednjim šolstvom. Prav protestantske osnovne šole so bile na slovenskem ozemlju prve, ki so izpolnjevale tri temeljne pogoje, ki so bili potrebni, da je šola veljala za osnovno, in sicer elementarnost, splošnost in ljudskost (Ciperle in Vovko 1978, str. 10-11). To je pomenilo, da se za vstop v šolo ni zahtevala predhodna izobrazba, da je bila namenjena vsem, ne glede na spol, razredno pripadnost, premoženjsko stanje ali bodoči poklic, učni jezik pa je bila materinščina (Schmidt 1988b, str. 43).

Za očeta osnovne šole na Slovenskem na nek način velja Primož Trubar, ob tem pa je potrebno dodati, da imajo vsa njegova prizadevanja versko konotacijo. V duhu protestantske zahteve, da naj vsak bere sveto pismo sam, je nastanek slovenskega osnovnega šolstva tesno povezan z verskim delovanjem. Velik del protestantskih knjig je bil namreč namenjen pouku, med temeljnimi predmeti na protestantskih šolah pa je bil med drugim tudi verski pouk. V svoji Cerkovni ordningi je Trubar leta 1564 zapisal, da naj bi vsaka fara imela svojega učitelja, ki bi tako mestne kot kmečke otroke, deklice in dečke učil katekizma, branja in pisanja v slovenščini (Ciperle in Vovko 1978, str. 20).

4.2 Jezuitsko šolstvo in obdobje vladavine Marije Terezije in Jožefa II.

Ob koncu 16. stoletja je zmaga protireformacije prinesla zaprtje protestantskih šol in cerkev, učitelji in duhovniki pa so bili izgnani. Šolstvo

in vzgojo je prevzela katoliška cerkev. Oblast katoliške cerkve nad šolstvom pa je za razvoj osnovnošolskega izobraževanja pomenila nazadovanje. Predstavniki katoliške cerkve v svoj obnovitveni program niso vključili šole, ki bi izobraževala v materinščini, torej osnovne šole. To je pomenilo, da vse do sedemdesetih let 18. stoletja, dokler na to področje ni začela odločneje posegati država, osnovnega šolstva nismo imeli (prav tam, str. 27-28).

Drugače je bilo edino v Prekmurju, kjer se je protestantizem ohranil tudi v 17. stoletju in posledično prekmurske osnovne šole kot edine slovenske šole v tem obdobju na Slovenskem (prav tam, str. 30).

Leta 1773 je bil jezuitski red razpuščen, država pa je s prevzemom njihovega premoženja dobila del materialnih sredstev, ki jih je potrebovala za razvoj šolstva. Šole je v svoje roke prevzela avstrijska država. Razvoju manufakturnega kapitalizma v 18. stoletju ni več zadoščal ozki krog izobraženega prebivalstva, pač pa je bilo za razmah kapitalističnega gospodarstva nujno minimalno izobraziti čim več delavcev. Tako se je ponovno pojavila ideja o splošni osnovni šoli, ki bi dajala izobrazbo vsem ljudem, ne glede na spol, stan in bodoči poklic posameznika. Pomembna razlika v primerjavi s protestantsko osnovno šolo pa se je pokazala v tem, da pobuda tokrat ni bila verska, pač pa posvetna (prav tam, str. 35-36; Schmidt 1988b, str. 150-153).

Izboljšano šolstvo, ki naj bi pripomoglo k dvigu gospodarstva v habsburški monarhiji, je bila ena izmed pomembnejših nalog Marije Terezije in Jožefa II. Dvigu gospodarstva sledijo višji davki, več denarja pa pomeni močnejšo vojsko in s tem utrjevanje moči države. Za vse obvezna osnovna šola z minimumom znanja nemščine je torej pomenila »skupni imenovalec« v vojski. Uvajanje osnovnega izobraževanja, ki je bilo namenjeno najširšim slojem prebivalstva, je naletelo na neodobravanje fevdalne družbe, saj je veljalo prepričanje, da preprosti ljudje potrebujejo samo versko izobrazbo in bi jih preveč znanja pokvarilo (prav tam, str. 37).

Predilske šole

V Habsburški monarhiji so bile leta 1765 uvedene predilske šole. S predilskimi šolami smo tudi na Slovenskem prvič dobili šole, ki so nastale na pobudo države in so pomenile vsaj delno šolsko obveznost. Država je na ta način želela čim večje število otrok usposobiti za delo v manufakturni in tovarniški proizvodnji. Šole so bile namenjene tako nezaposlenim, revnim otrokom in sirotam, kot tudi otrokom rokodelcev in obrtnikov. Obiskovali so jih otroci obeh spolov med 7. in 15. letom starosti, v kolikor jih starši niso potrebovali doma. Šolska obveznost v teh šolah je bila precej stroga. Pri nas so bile predilske šole v Ljubljani, Celju, Novem mestu in Ptuju, vendar se niso dolgo obdržale. Bile so predvsem izraz prizadevanja države, da bi kar se da izkoristila ceneno delovno silo za delo v tekstilnih tovarnah (prav tam, 37-38).

Protner (2011, str. 12) navaja, da je bil v 18. stoletju mnogo bolj kot institucionalizirani šolski pouk uveljavljen pouk na domu, torej zasebni pouk. Slednji naj bi bil razširjen predvsem med višjim in srednjim slojem prebivalstva ter zato tudi kvalitetnejši od pouka v javnih šolah. Z zakonsko regulacijo izobraževanja zato država ni toliko posegala v cerkveni monopol, saj so bile cerkvene šole na koncu zmeraj del javnega šolskega sistema, pač pa predvsem na področje zasebnega pouka, saj je le-ta predstavljal preveliko konkurenco javni šoli, hkrati pa ga je bilo tudi težje nadzirati ter idejno poenotiti z javnim šolstvom, k čemur je stremela tedanja oblast.

Osnovne šole

Posodobitev javnega šolstva je postala stvar države, ki je morala tudi prevzeti pobudo za njegov razvoj. Pomemben predlog za organizacijo osnovnih šol na Kranjskem je leta 1772 predstavil Blaž Kumerdej, ki je zahteval slovenski učni jezik, poudaril pomen učnih knjig v slovenščini in predlagal, da bi učiteljski poklic opravljali ustrezno izobraženi cerkovniki. Leta 1774 smo dobili tudi prvi uradni šolski zakon, Splošno šolsko naredbo,

ki jo je iz nemščine v slovenski jezik tri leta kasneje prevedel Janez Edling. Naredba je uvedla splošno in obvezno šolanje. Vsebovala je zahtevo po ustanavljanju treh vrst osnovnih šol: normalke, glavne šole in trivialke. Trivialke so se ustanovljale v manjših mestih, trgih, na deželi. V njih so poučevali predvsem pisanje, branje, računanje in verouk. Te šole so bile številčno najmočnejše in so izobraževale predvsem kmečko prebivalstvo. Vsako okrožje je imelo vsaj eno glavno šolo, kjer se je poleg predmetov s trivialke poučevalo še kakšen dodaten predmet, kot je latinščina, zgodovina, nemška slovnica in podobno. Glavna mesta dežel so imela še normalko. Ta naj bi poleg že omenjenih predmetov poučevala še pedagoške predmete za usposabljanje učiteljskih kandidatov. Slednji dve vrsti šol so obiskovali predvsem meščanski otroci. Schmidt (1988a, str. 179) izpostavlja, da se je v omenjenih šolah vsebina pouka diferencirala glede na stan in hkrati opozarja, da se na ta način »nevarno približuje fevdalni šoli, ki je elementarno šolsko stopnjo vključevala v poklicno šolo in v pripravljalnico za višje študije« (prav tam). Splošna šolska naredba je sicer prinesla šolo za vse otroke, ni pa predpostavljala enakega šolanja za vse. Pouk na mestnih glavnih šolah je bil zahtevnejši od pouka na podeželskih, trivialnih šolah. Šolska obveznost je zajemala otroke med 6. in 12. letom starosti, vendar je bila v primerjavi z obveznostjo v predilskih šolah mnogo bolj mila. Dopuščala je veliko izjem in ni predvidevala nobenih sankcij za izostajanje otrok od pouka. Zaradi pomoči pri domačih opravilih, je bilo otrokom kmetov dovoljeno, da so šolo obiskovali samo v zimskem času (Ciperle in Vovko 1978, str. 38-39; Schmidt 1988a, str. 179).

Učni jezik na teh »nemških« šolah je bil pri nas nemški, slovenski ali dvojezičen. Da je z novim zakonom osnovna šola res postala državna institucija, je razvidno iz organiziranosti šolskih nadzornih organov. Nadzor šolstva je bil v času Marije Terezije in Jožefa II. v posvetnih rokah in je imel tri stopnje: krajevne šolske nadzornike, okrožne šolske nadzornike in šolske komisije v deželnih glavnih mestih. Kljub temu, da je bila formalno uvedena

šolska obveznost in da so kasneje začeli ostreje ukrepati proti staršem, ki svojih otrok niso pošiljali v šolo, pa učinki tega zakona niso bili daljnosežni. (prav tam, str. 39-42). Schmidt (1988a, str. 252-254) navaja, da je število osnovni šol pri nas naraščalo vse do devetdesetih let 18. stoletja. Tako smo imeli okoli leta 1790 štiri normalke, šest dekliških šol, osem glavnih šol, nekaj mestnih šol in 141 trivialk, skupaj torej okoli 160 šol. V zadnjem desetletju 18. stoletja pa je število osnovnih šol začelo upadati (prav tam, str. 252).

Monopol na področju šolstva je torej začela dobivati država, pa vendar Protner (2011, str. 13) opozarja, da se s tem vpliv cerkve ni zmanjšal, ravno nasprotno. Pred tem je namreč cerkev svoje nazore prenašala samo na krog učencev, ki so se šolali v cerkvenih šolah, s Splošno šolsko naredbo pa je postal verski nauk obvezen tudi v državnih šolah. V težnji po poenotenju metod in vsebin pouka je država posegla tudi v izobraževanje na domu. Nadzor na tovrstnim poukom je država dobila tako, da je dovoljevala poučevanje samo učiteljem z ustreznim spričevalom. Potreba po zasebnem pouku na domu je bila v tem času bolj kot ideološko socialno pogojena. Po mnenju Schmidta (1988b, str. 182) je bila to namreč boniteta plemstva, da so se lahko njihovi otroci šolali ločeno od otrok iz nižjih slojev.

Leta 1781 so na podlagi Tolerančnega patenta pravico do ustanavljanja lastnih šol dobili tudi predstavniki nekatoliških veroizpovedi. Zakon je določal, da lahko ustanovijo šolo povsod, kjer je vsaj 500 pripadnikov neke cerkve. Ob tem pa Protner (2011, str. 14) ponovno opozarja na monopolni položaj katoliške cerkve, saj je takratna ureditev močno ščitila katoliške učitelje. Ti namreč niso smeli biti prikrajšani za šolnino, zato se na območju, kjer je že obstajala katoliška šola, ni smelo ustanoviti tudi šole kakšne druge veroizpovedi, saj so bile dajatve v naravi, ki so jih plačevali tudi nekatoliki kot člani skupnosti, v vsakem primeru namenjene katoliškemu učitelju (prav tam).

Splošna šolska naredba je tako po mnenju Protnerja (2011, str. 15) nastala pod močnim vplivom duhovščine. Nadzor nad šolstvom je namreč prepustila katoliški cerkvi, ob tem pa ne gre misliti, da se je država umaknila, pač pa je vzpostavila okrepljeno sodelovanje s Cerkvijo pri skrbi za vzgojne in izobraževalne cilje, glede katerih sta si bili enotni. Duhovniki kot nadzorniki šol so bili državni uslužbenci, država in cerkev pa sta zasebne šole omejevali, saj pouka ali inštrukcij v zasebnih hišah ni smel opravljati nihče, ki ni obiskoval pedagoških predavanj na normalki ali glavni šoli in ni imel ustreznega spričevala o usposobljenosti za poučevanje. Prav tako so bili s prepovedjo potegovanja za štipendijo ali sprejem na gimnazijo kaznovani tisti šolarji, ki jih je na domu poučeval tako imenovani zakotni učitelj, torej učitelj brez opravljenega izpita (prav tam).

Obstoj zasebnih šol je bil upravičen zgolj zaradi pravice do drugačne veroizpovedi in s tem drugačnih vsebin verskega pouka, kot so jih imele katoliške šole, v vseh drugih pogledih pa so morale biti zasebne šole povsem usklajene z javnimi, torej katoliškimi šolami. Država in cerkev torej nista imeli zanimanja za zakonsko reguliranje in podporo zasebnih šol. Tiste, ki so obstajale, pa so bile nenehno omejevale in pod strogim nadzorom političnih oblasti (prav tam, str. 16-17).

4.3 Šolstvo v času Ilirskih provinc in predmarčno šolstvo

Obdobje francoske vladavine in čas Napoleona je imelo za slovensko šolstvo izredno pomembno vlogo. Do takrat poznane in uveljavljene tri oblike osnovnega šolanja, trivialke, glavne šole in normalke, je nadomestila enotna štirirazredna osnovna šola. Takšna šola je dajala enakopravnejše možnosti nadaljnjega izobraževanja, njeno izobraževalno vrednost pa je povečala tudi slovenščina kot učni jezik v osnovnih šolah. Na pomen zveze med materinščino in izobraževanjem je opozarjal Valentin Vodnik, ki je bil delno zaslužen za uvedbo slovenskega jezika v šole. V ta namen je napisal večino

učbenikov v slovenščini ter v želji, da bi imeli učenci pouk slovnice, tudi gramatiko (Ciperle in Vovko 1978, str. 45-48).

Leta 1815 so bile Ilirske province ponovno dodeljene Avstriji. Prvi avstrijski ukrep je bil ponovna vzpostavitev cerkvenega nadzorstva osnovnih šol. Enotna osnovna šola je bila ukinjena in spet so začele delovati tri različne stopnje osnovnih šol iz časa terezijansko-jožefinske šolske reforme, trivialke, glavne šole in normalke (prav tam, str. 52).

Avstrijske oblasti so se v predmarčnem obdobju posvečale predvsem razvijanju mreže rednih in nedeljskih šol. Za uspešen razvoj le-teh bi bilo potrebno šolam najprej zagotoviti ustrezne materialne pogoje za delo, ker pa so bile za osnovne šole odgovorne občine, je bil napredek šolstva slab, saj je bila dežela zaradi vojn izčrpana. Tako so, če je bilo le možno, namesto novih šolskih poslopij, skušali učilnico urediti v kakšni že obstoječi stavbi. Velike težave glede prostora so se pojavljale predvsem na podeželju, kjer ni bilo dovolj prostornih sob. Neprimerni šolski prostori in najete učilnice so bile tako glavni razlog za slab obisk pouka. Doma sta ostajali kar dve tretjini osnovnošolskih otrok. K odsotnosti od pouka je prispevala tudi revščina, jezikovno stanje v šolah in odnos staršev do šole. Velika pozornost se je namenjala predvsem nedeljskim ponavljalnim šolam, kjer so učenci utrjevali svoje znanje iz osnovne šole. Politična šolska ustava jih je sprva zgolj priporočala, od leta 1816 dalje pa so bile obvezne za vse otroke med 12. in 15. letom, tako deklice kot dečke. Položaj učiteljev ni bil zavirljiv. Njihov glavni vir dohodkov so bile postranske dejavnosti, inštruiranje, prepisovanje aktov v mestih, šolnina in igranje na instrument po krčmah na podeželju. Jezikovna praksa je bila v osnovnih šolah zelo raznolika. V mestih in večjih krajih je prevladovala nemščina in italijanščina, na podeželju večinoma pouk v slovenščini. Nedeljske šole so bile v glavnem povsod slovenske, pojavljati so se začeli slovenski abecedniki, slovnice, računice, berila (prav tam, str. 51-56).

4.4 Šolstvo po letu 1848

Leta 1848 se je oblikoval reformni šolski načrt, ki je predvideval, da bi za osnovne šole skrbele občine in določal, naj bo pouk v materinščini. Tovrstne ideje so ostale zgolj na papirju, v praksi pa je še vedno veljala zakonodaja Politične šolske ustave iz leta 1805, ki je nadzorstvo nad šolami prepuščala cerkvi. Po konkordatu med cerkvijo in habsburško monarhijo se je leta 1855 cerkveno nadzorstvo nad šolami še okrepilo (prav tam, str. 59).

S sklenitvijo konkordata se je nezadovoljivo stanje na področju primarnega šolstva tako še utrdilo. Po besedah Schmidta (1988b, str. 33) smo takrat prvič in zadnjič dobili »od države priznano versko šolo...«, spremembe pa so se zgodile tudi na področju nadzora nad šolami. Do konkordata je imel v skladu s Politično šolsko ustavo duhovnik pravico in dolžnost nadzirati šole, vendar je to delo opravljal kot pooblaščenec države, s konkordatom pa je najvišji razsodnik o šoli postala katoliška cerkev (prav tam, str. 34). S takšnimi privilegiji, ki jih je uživala Cerkev, ni bilo nobene potrebe, da bi ustanavljala svoje zasebne šole. Državna šola je bila namreč verska šola. Tudi konkordat ni omenjal zasebnih šol, ampak javne in nejavne šole, katoliška cerkev pa je s tem dobila nadzor še nad evangeličanskimi in judovskimi šolami (Protner 2011, str. 24-25).

Liberalizem je torej pomembno vplival tudi na odnos do zasebnega šolstva. Sodobni koncept zasebnega šolstva izvira iz Oktroirane marčne ustave iz leta 1849 in Cesarskega patenta in je veljal tudi na našem ozemlju. V skladu s tem zakonom ima vsak usposobljen državljan pravico ustanoviti vzgojno-izobraževalno ustanovo in v njej poučevati. Leta 1850 je bil uzakonjen Provizorični zakon o zasebnem pouku, ki je bil v veljavi več kot stoletje in je pomembno vplival na ureditev zasebnega šolstva. Zakon je razložil in utemeljil minister Thun, ki je poudaril prednosti zasebnega šolstva ter soodvisnost javnih in zasebnih šol. Zasebne šole naj bi tako zadovoljevale interese staršev in individualne potrebe učencev, zagotavljale večjo raznolikost metod in vsebin ter odvrčale javne šole od stagniranja in

enostranskih metod dela. Po drugi strani pa naj bi bile javne šole tiste, ki bi silile zasebne šole v doseganje primerljivega nivoja znanja z znanjem v javnih šolah. Tako javne kot zasebne šole naj bi bile pod državnim nadzorom, saj bi le tako lahko vzdrževali ustrezno kakovost izobraževanja in preprečili izrabo zasebnih šol zgolj za dobiček. Intenzivno prizadevanje za spremembo zakona in ostre kritike liberalcev, ki so nasprotovali konkordatu so privedle do oblikovanja liberalne šolske zakonodaje. Eden pomembnejših zakonov iz sklopa te zakonodaje je bil zakon, s katerim se izdajajo temeljne določbe o razmerju šole do cerkve in s katerim sta se je leta 1868 država in katoliška cerkev dokončno ločili. Z novimi določili je bilo cerkvi dovoljeno ustanavljati zasebne šole, ki so bile konfesionalne in po zakonu definirane kot šole z lastnimi sredstvi. Protner (2011, str. 26) je dokončno ločitev cerkve od države označil kot prelomni trenutek v razvoju zasebnega šolstva. S to ločitvijo javne šole niso imele več konfesionalnega značaja, pa tudi financiranje konfesionalnih šol je bilo od takrat popolnoma prepuščeno cerkvi. Cerkev se je soočala z velikimi finančnimi obremenitvami, poddržavljeni pa so bili tudi vsi šolski fondi, sestavljeni iz cerkvenega premoženja (prav tam, str. 26-30).

V 60. letih po zlomu absolutizma se je torej začelo obdobje uveljavljanja liberalnih idej. S temeljito reformo šolstva je država prevzela nadzor nad šolstvom, uvedla je javne šole, ki so bile odprte za pripadnike različnih veroizpovedi. Vrh reformiranja osnovne šole je pomenil že omenjeni osnovnošolski zakon iz leta 1869, ki je prinesel pomembne novosti. Šole so postale državne ustanove, pomembno pa se je izboljšal tudi položaj učiteljev. Plačevale so jih dežele, postali so formalno neodvisni od cerkve, omogočena jim je bila boljša izobrazba v učiteljskih. Učiteljice, ki jih je bilo prej malo in so bile zapostavljene, so postale enakopravne učiteljem in so dobile svoja učiteljska. V skladu z zakonom so potekala dodatna strokovna izpopolnjevanja učiteljev, učiteljske konference in predavanja. Med pomembne novosti tega zakona sodi tudi uveljavitev osemletne obvezne

osnovne šole. Zakon je določal ustanavljanje novih šol, kjer je bilo to potrebno, nove učne predmete, med katerimi je največ ogorčenja vzbujala telovadba, ki naj bi po mnenju nasprotnikov povzročala zgolj trganje obleke učencev. O učnem jeziku v osnovnih šolah so odločali deželni šolski sveti, ki pa so pogosto določili učni jezik, ki ni bil posledica pravega razmerja med narodnostmi učencev. Z novim šolskim zakonom je bil odpravljen državni monopol tiskanja učnih knjig, ki je veljal do tedaj. Pri pouku so tako smeli uporabljati tudi knjige zasebnih založb, v kolikor so jih odobrile deželne šolske oblasti. Zakon je uvedel tudi meščanske šole, ki jih prej niso poznali. Meščanske šole so bile namenjene učencem, ki so končali prvih pet razredov osnovne šole. Pouk v meščanskih šolah je trajal tri leta in je bil namenjen usvajanju določenih znanj s področja obrtništva in kmetovanja, končana šola pa je omogočala nadaljevanje šolanja na strokovnih šolah. Drugi del šolskega zakona se je nanašal na zasebne šole. Dopuščanje zasebnih šol je bilo označeno kot popuščanje katoliški cerkvi (Ciperle in Vovko 1978, str. 60-62).

V Državnem osnovnošolskem zakonu je bila kot javna ustanova opredeljena vsaka šola, ki jo ustanovi država ali občina in je dostopna vsem, ne glede na versko pripadnost. Vse drugače ustanovljene in vzdrževane ljudske šole pa so opredeljene kot zasebne šole. Starši so tako dobili možnost, da svoje otroke vpišejo v javno ali zasebno šolo, vendar so bili hkrati dolžni poskrbeti, da pouk v zasebni šoli, v kolikor so tja poslali svojega otroka, zajema primerljivo snov s tisto, predpisano za javne šole. Oblast si je prizadevala izenačiti kakovost javnih in zasebnih osnovnih šol s strogimi pogoji za ustanavljanje zasebnih šol, z enakovredno usposobljenostjo učiteljev, z usklajenimi učnimi načrti ter z državnim nadzorom, ki so mu bile podvržene tako javne kot zasebne šole. Z izpolnjevanjem vseh pogojev je nato minister zasebnim šolam podelil pravico do izdajanja javno veljavnega spričevala. Največ zasebnih šol je bilo katoliških, kot alternativa le-tem pa so se v Avstriji z razvojem reformske pedagogike pojavile alternativne šole, ki jih

naša zakonodaja opredeljuje kot šole s posebnimi pedagoškimi načeli. Prve tovrstne alternativne zasebne šole so se v Sloveniji pojavile šele leta 1992 (Protner 2011, str. 26-30).

Osnovnošolski zakon je pomembno doprinesel h kvalitetnejši osnovnošolski izobrazbi in zmanjšal nepismenost, imel pa je tudi določene pomanjkljivosti. Preveliko breme vzdrževanja šol je padlo na občine. Z dopolnilnimi zakonskimi predpisi je bila osemletna šolska obveznost nekoliko omiljena. Deželni šolski zakoni so uravnavali šolsko obveznost in šolski nadzor precej različno. Tako je bila na Koroškem in Štajerskem zakonsko določena osemletna obvezna šola, medtem ko so na Kranjskem in Primorskem uvedli šestletno redno in dveletno ponavljalno šolo, v kateri se je pouk izvajal praviloma enkrat tedensko v zimskem času (Ciperle in Vovko 1978, str. 63).

Možnost ustanavljanja zasebnih šol so s pridom izkoriščali italijanski in nemški nacionalistični krogi, ki so na narodnostno mešanih območjih ustanavljali zasebne vrtce in šole, v katere so poskušali privabiti tudi čim več tujih otrok, da bi jih potujčevali. Na takšno politiko so slovanska šolska društva odgovorila z ustanavljanjem slovenskih zasebnih vrtcev in šol na območjih, kjer je bilo prepovedano uporabljati slovenščino v javnih šolah (prav tam, str. 63-64).

Podobno kot v preteklih obdobjih je imelo prekmursko osnovno šolstvo svojo zakonodajo. V ogrski polovici države je veljal šolski zakon iz leta 1868, ki je predpisoval šestletno redno in triletno ponavljalno šolo. Poleg že ustaljenih verskih, občinskih in zasebnih šol so se uvedle še ljudske državne osnovne šole, s katerimi so oblasti želele vršiti predvsem raznarodovalni pritisk na nemadžarske narodnosti na Ogrskem. Ta raznarodovalna politika se je še okrepila z zakonom iz leta 1907, s katerim je bilo določeno, da morajo po končanem četrtem razredu osnovne šole vsi nemadžarski otroci pisati in govoriti madžarsko (prav tam, str. 64).

4.5 Šolstvo pod okupatorjem

Temelj raznarodovalne politike Nemcev, ki so leta 1941 zavzeli Štajersko in Gorenjsko, je bilo množično ponemčevanje. Okupator je ukinil slovenske šole, izgnal slovenske učitelje, odstranil slovenske napise s poslopij šol in ustanovil mrežo nemških vrtcev. Na osnovnih šolah so poskušali uvesti nemški pouk, za kršitve prepovedi uporabe slovenskega jezika pa so bile predvidene stroge telesne kazni, ki so jih slovenski učitelji pred vojno že uspešno izrinili. V Ljubljani, ki je spadala pod italijanskega okupatorja, se je v osnovnih šolah ohranila slovenščina kot učni jezik, v Prekmurju pa je madžarski okupator izvajal silen pritisk in zaradi šibke narodne zavesti staršev skoraj povsem izkoreninil slovenščino iz šol (prav tam, str. 77-86).

Z nemško okupacijo je bilo ustanavljanje in delovanje zasebnih šol povsem onemogočeno, zato lahko o tem času govorimo kot o zelo odklonilnem obdobju v razvoju zasebnih šol na Slovenskem (Protner 2011, str. 30-31). Kot odgovor na okupatorjevo raznarodovalno politiko se je pojavilo partizansko šolstvo, ki je dobilo leta 1942 tudi zakonsko osnovo. V skladu z učnim načrtom, ki so ga izdelali okrožni šolski nadzorniki, je bila šola osemletna in je trajala od 7. do 15. leta starosti. Poseben poudarek je bil namenjen slovenskemu jeziku in narodnem ozaveščanju (Ciperle in Vovko 1978, str. 85-90).

4.6 Šolstvo po letu 1945

Leta 1945 je bil sprejet odlok o organizaciji osnovnih in srednjih šol, s katerim so bile vse zasebne šole, ki so bile prej v rokah cerkvenih redov, podržavljene. Ukinjene so bile tudi meščanske šole, saj naj ne bi omogočale šolanja v višjih razredih srednjih šol. Namesto njih so uvedli nižje gimnazije. Leto kasneje je izšel temeljni zakon o obveznem sedemletnem izobraževanju, ki je tam, kjer so do tedaj poznali osemletno obvezno šolanje, pomenil korak nazaj (prav tam, str. 95).

Z odlokom, sprejetim leta 1953 je bila uzakonjena osemletna šolska obveznost od 7. do 15. leta starosti. Prva štiri leta so se učenci šolali v nižjih razredih osnovne šole, nato pa so obvezno šolanje nadaljevali na nižjih gimnazijah, višjih razredih osnovne šole ali drugih srednjih šolah. Pomembna prelomnica osnovnega šolstva po vojni pa je bila leta 1958 uvedena šolska reforma. Zajemala je dva zakona, med katerima je bil Splošni zakon o šolstvu tisti, ki je uzakonil osemletno šolsko obveznost kot edino obliko obveznega šolstva. Šolstvo je razdelil na prvo, drugo in tretjo stopnjo, pri čemer so bile v prvo stopnjo poleg osemletnih šol vključene tudi šole za duševno in fizično prizadete otroke (prav tam, str. 97-98). Položaj zasebnih šol se v tem času ni dosti izboljšal. Jugoslovanska skupščina je leta 1953 sprejela Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti, ki je omogočal ustanavljanje konfesionalnih šol. V Sloveniji sta v skladu z zakonom sicer bili ustanovljeni dve zasebni konfesionalni srednji šoli, vendar se je njun status bistveno razlikoval od statusa konfesionalnih šol v Avstro-Ogrski. Pravice do podeljevanja javno veljavnih spričeval namreč nista imeli. (Protner 2011, str. 30-31).

4.7 Položaj zasebnega šolstva v samostojni Sloveniji

Zasebno šolstvo je leta 1996 v Sloveniji dobilo prvo javno veljavno zakonsko ureditev, ki je omogočala in regulirala nastajanje zasebnih šol. S tem je bil vzpostavljen »sistem pridobivanja javne veljavnosti programov ter [...] zagotovljen eden od pogojev za zagotavljanje kakovosti, transparenten je postal način javnega sofinanciranja šolstva« (Bela knjiga... 2011, str. 421). Pred to zakonsko ureditvijo, v obdobju od osamosvojitve leta 1991 do uveljavitve omenjene zakonodaje leta 1996, je bilo zasebno šolstvo le delno urejeno. Obstajale so zasebne šole in vrtci, ki pa niso imeli javne veljave. Kasneje so svoj status urejali s pomočjo koncesij, ki pa so imele številne pomanjkljivosti. Za dodeljevanje koncesij namreč ni bilo jasnih kriterijev, pogojevane so bile z enakim programom kot javne šole (prav tam).

Natančneje bomo ureditev po letu 1996 analizirali v primerjalnem delu.

5. ZGODOVINSKI RAZVOJ ŠPANSKEGA ZASEBNEGA OSNOVNEGA ŠOLSTVA V ODVISNOSTI OD JAVNEGA

5.1 Šolstvo v obdobju humanizma in renesanse, 16. stoletje

V obdobju renesanse se je v Španiji začel poudarjati pomen izobraževanja. V skladu s prepričanjem humanistov je bilo pomanjkanje izobrazbe nekaj najhujšega, kar je lahko doletelo človeka. Prvič se je pojavila ideja o izobraževanju za vse, ne glede na socialni položaj posameznika. Veliko težavo je predstavljala latinščina, ki se je uporabljala kot učni jezik v španskih šolah. Bila je jezik cerkve, javne uprave in sredstvo mednarodnega sporazumevanja, zato se je kljub odporu ljudstva ohranjala tudi v šolah. Med velikimi zagovorniki materinščine kot učnega jezika je bil španski pedagog Juan Luis Vives, ki je menil, da morajo učenci dobro razumeti vsako besedo učitelja, kar je mogoče samo, če jim učitelj podaja znanje v njihovem maternem jeziku (Historia de...b.l.; Torruella Placencia b.l., str. 79-81). Vives je zagovarjal javno šolstvo, »ki ga morajo organizirati posvetne oblasti in ne cerkvene«. (Vidmar 2005, str. 34). Med njegova splošna načela, ki naj bi jih pri pouku in vzgoji upoštevali, sodijo pouk v materinščini, učitelji, plačani s strani države ter večja vrednost javne šole v primerjavi z zasebno (prim. Bezjak 1921 v Vidmar 2005, str. 35).

Leta 1597 je Jose de Calasanz ustanovil prvo šolo, imenovano Escuela Pía, ki je bila namenjena poučevanju revnih otrok. Omenjene šole so bile odprte za vse otroke, tako revne kot bogate, brez kakršnih koli privilegijev. Velik poudarek je bil na moralnih vrednotah in lepem vedenju. Glavni predmeti so bili branje, pisanje, aritmetika in verouk (Delgado Criado 1994, str. 308; Torruella Placencia b.l., str. 95-96).

5.2 Šolstvo od 17. do 19. stoletja

Tudi v 17. stoletju država ni posegala na področje izobraževanja. Le-to je ostajalo v rokah cerkvenih redov. 18. stoletje pa je prineslo prve spremembe. Kralj Karel III. je leta 1771 s Kraljevim odlokom razglasil, da je skrb za izobraževanje otrok ena izmed najpomembnejših nalog države. (Torruella Placencia b.l., str. 99, 122).

Španski izobraževalni sistem se je začel stabilizirati z novo ustavo, sprejeto leta 1812. Ustava je bila odgovor na Napoleonovo invazijo in posledica liberalne reforme. Temeljila je na svobodi in enakosti ter je edina ustava v zgodovini Španije, ki je namenila celotno poglavje javnemu izobraževanju. Med pomembnimi novostmi na področju izobraževanja je izpostavljala osnovno izobraževanje, ki bi bilo namenjeno celotni populaciji brez izjem, uniformiranost učnih načrtov za celotno državo, vse pristojnosti na področju izobraževanja pa je imel španski parlament in ne vlada. Ustavna načela, povezana z izobraževanjem, je nadgradil in razširil Manuel José Quintana, ki je leta 1814 napisal poročilo, v katerem je predlagal izboljšave španskega javnega šolstva. Quintanovo poročilo se je sedem let kasneje z določenimi spremembami uzakonilo. Temeljna načela omenjenega zakona so bila enakopravno, splošno, javno in brezplačno osnovno šolstvo za vse. Nekaj mesecev kasneje je bila z državnim udarom Ustava iz leta 1812 razveljavljena. Ponovno je bil vzpostavljen stari režim, ki je elementarno šolstvo vrnil v roke cerkve (Informe OEI... 1997, str. 2).

Leta 1821 je bil z novo liberalno politično ureditvijo sprejet Splošni pravilnik o javnem izobraževanju, s katerim je prišlo do prve uradne delitve na javno in zasebno šolstvo. Dve leti kasneje je oblast v Španiji prevzel absolutistični vladar Fernando VII., ki se je na oblasti obdržal do svoje smrti leta 1833. V času njegove vladavine je bil Splošni pravilnik o javnem izobraževanju ukinjen, javna šola pa je postala učinkovito orodje za krepitev absolutizma. Leta 1833 se je začelo desetletje liberalizma, v katerem so bili razpuščeni cerkveni redovi, zaplenjeno njihovo premoženje, izobraževanje pa je ponovno

prešlo v roke države. S Splošnim načrtom javnega šolstva so se leta 1836 postavili temelji kasnejšemu Zakonu o javnem izobraževanju, imenovanem Zakon Moyano, ki je leta 1857 predstavljal začetek oblikovanja in utrjevanja sodobnega španskega izobraževalnega sistema. V njem je bilo osnovno šolstvo opredeljeno kot obvezno in brezplačno za vse, ki ga ne morejo plačati, izvajalo se v javnih in zasebnih šolah, slednje so bile večinoma cerkvene in jih je bilo v tem času veliko. Istega leta je Španija dobila tudi svoj Pravilnik o zasebnem šolstvu, ki je zasebno šolstvo omejeval na predšolsko in osnovnošolsko izobraževanje (prav tam, str. 3).

5.3 Šolstvo v 20. stoletju

Novo pomembno obdobje je za španski šolski sistem pomenilo obdobje Druge Republike (1931-1936). Z novo ustavo je bila razglašena enotna, brezplačna in obvezna osnovna šola. Poučevanje je potekalo v maternem jeziku, četudi leta ni bil kastiljščina, ampak kateri izmed jezikov avtonomnih skupnosti. Odpravljen je bil obvezen verouk in tako je Španija prvič v zgodovini dobila laično šolo (Fernández Llera in Muñiz Pérez 2012, str. 99; Luzuriaga 2008, str. 26).

Leta 1936 se je začela španska državljanska vojna, ki se je tri leta kasneje končala z zmago generala Francisca Franca in odprla pot diktaturi. V začetnem obdobju je izobraževanje služilo zgolj prenašanju vladajoče ideologije. Izobraževalno politiko Republike je nadomestilo izobraževanje, prežeto s patriotizmom in močno versko konotacijo. Ves napredek in prenova šolskega sistema, značilna za Drugo Republiko, sta bila puščena ob strani. Za povojni šolski sistem je bilo značilno poučevanje v skladu z verskimi nauki in prepričanji ter obvezen verouk. Vsa pooblastila, nadzor nad šolami in skrb za izobraževanje je prešlo v roke cerkve. Šole so strogo ločevale dečke in deklice, vladal je elitizem in diskriminacija glede na socialni položaj otrok (Evolución del... 2004, str. 5-6).

Leta 1970 je Španija prvič v 20. stoletju dobila Splošni zakon o izobraževanju (LGE), ki je urejal področje šolstva. Pojavil se je kot odgovor na socialne in ekonomske spremembe ter na polom, ki ga je špansko šolstvo preživljalo zadnjih 30 let. Zakon je predvideval obvezno šolstvo za vse otroke od 6. do 14. leta starosti, poudaril je pomembnost kakovosti poučevanja in prisotnost zasebnih šol, zavzemal se je za vzpostavitev povezave med izobraževalnim sistemom in trgom dela ter centralizacijo šolskega sistema, ki bi prinesla enotnost. Po smrti generala Franca leta 1975 so bile v Španiji prvič po letu 1936 spet izpeljane demokratične volitve. Sledilo je več demokratičnih ustav in zakonov, ki so urejali področje izobraževanja (prav tam, str. 6-7).

Z ustavo leta 1978 je bila priznana pravica do izobraževanja kot ena temeljnih pravic, ki jih mora država zagotoviti vsem državljanom (27. člen španske ustave 1978).

Nov zakon o izobraževanju, imenovan La Ley Orgánica de Ordenación General del Sistema Educativo de España (LOGSE), je bil sprejet leta 1990 in je v skladu z Ustavo zagovarjal svobodo izobraževanja, pravico do izobraževanja v skladu z verskimi prepričanji, obvezno in brezplačno elementarno izobraževanje. Omenjen zakon je doživel nekaj sprememb in dopolnitev, ko ga je zamenjal Splošni zakon o izobraževanju, imenovan La Ley Orgánica de Educación (LOE) leta 2006, ki je z določenimi dopolnili in modifikacijami v veljavi še danes (Evolución del... 2004, str. 9).

5.4 Izobraževanje danes

Poleg javnih in zasebnih šol so leta 1985 zakonsko osnovo dobile tudi zasebne šole s koncesijo, ki so bile večinoma konfesionalne. Subvencioniranje zasebnih šol se je upravičevalo s hitro demografsko rastjo in podaljševanjem šolske obveznosti, zaradi česar javna mreža ni več zmogla zagotoviti zadostnega števila javnih šol. Vpliv katoliške cerkve na špansko družbo v 20. stoletju je odprl vrata ustanavljanju številnim zasebnim

cerkvenim šolam s koncesijo, ki so skupaj z javnimi šolami tvorile mrežo javnega šolstva (Fernández Llera in Muñiz Perez 2012, str. 100).

Zakon o izobraževanje določa primarno in nižje sekundarno izobraževanje kot del obveznega in brezplačnega izobraževanja, ki traja od 6. do 16. leta starosti. Učenci imajo pravico izbirati med javnimi in zasebnimi šolami (2., 3. in 82. člen LOE 2013). Te se delijo na zasebne šole s koncesijo in zasebne šole brez koncesije.

Zakon o izobraževanju je leta 1970 vzpostavil obvezno in brezplačno šolstvo med 6. in 16. letom starosti za vse otroke z namenom oblikovanja in razvoja posameznikove osebnosti. Jasno je opredeljeval javno in zasebno šolstvo kot dve enakopravni možnosti izobraževanja in je obema namenjal isto ekonomsko podporo. Na ta način se zagotavlja obvezno in brezplačno šolstvo za vse, hkrati pa staršem omogoča izbiro šole, ki najbolj ustreza njihovim prepričanjem, nazorom in vrednotam. S tem so utišali očitke tistih, ki so cerkvene šole označevali za elitistične, saj so bile zdaj s pomočjo državne subvencije v zameno za javno veljavni program dostopne vsem (Fraile 2008, str. 123-124).

6. ODNOS MED CERKVIJO IN DRŽAVO DANES

Pregled zgodovinskega razvoja šolstva nam je pokazal, kako se je spreminjal odnos med državo in cerkvijo skozi stoletja. Sedaj pa bomo skušali opredeliti razmerje, ki ga imata država in cerkev na področju šolstva danes.

16. člen španske ustave (Constitución Española 1978) govori o verski in ideološki svobodi državljanov. Vsak ima pravico izbirati svojo veroizpoved, nobena religija pa nima statusa uradne državne religije.

Zgodovinsko gledano so vse katoliške države vzdrževale odnose s cerkvijo s konkordati. Prvi konkordat z Vatikanom je Španija podpisala leta 1418, drugega leta 1753, tretjega leta 1851. Z razglasitvijo Druge republike je Španija prvič v svoji zgodovini dobila laično državo, ki je bila povsem ločena od cerkve. Po državljanski vojni, ko je oblast prevzel Franco, pa je leta 1953 podpisala nov konkordat. Leta 1978 je bila sprejeta nova španska ustava, leta 1979 pa je bil podpisan konkordat, sestavljen iz štirih sporazumov. Prvi se je nanašal na področje financ, drugi na versko prisotnost v oboroženih silah, tretji na področje sodstva, četrti pa na področje izobraževanja in kulture (García 2012).

V slednjem so jasno določene pristojnosti cerkve na področju izobraževanja. Izpostavljam naslednje točke:

- v skladu z versko svobodo se spoštuje pravica staršev do moralne in verske vzgoje v šoli
- izobraževanje v javnih šolah mora spoštovati vrednote krščanske etike
- na vseh stopnjah izobraževanja bodo udeleženci lahko prostovoljno izbrali predmet Krščanska vzgoja
- izvajanje primernih ukrepov za preprečevanje kakršne koli diskriminacije zaradi obiskovanja oziroma ne obiskovanja Krščanske vzgoje

- šole, ki jih ustanovi cerkev na kateri koli stopnji izobraževanja, imajo pravico do subvencij, štipendij in drugih oblik finančne pomoči, ki jo država namenja zasebnim šolam v skladu z načelom zagotavljanja enakih možnosti
- država se zavezuje, da bodo z vzpostavitvijo ustreznih sporazumov spoštovane pravice katolikov (Instrumento de... 1979)

Čeprav Španija nobene religije ne priznava kot uradne religije države, je na vseh stopnjah izobraževanja kot izbirni predmet ponujen pouk religije. V kolikor ga učenec izbere, se pri njem uči izključno o katoliški veri.

Tudi v Sloveniji je v skladu s 7. členom Ustave Republike Slovenije (Ustava Republike Slovenije 1991) država ločena od verskih skupnosti. Slovenija je s Svetim Sedežem podpisala sporazum leta 2004, z ratifikacijo le-tega pa je bil sprejet Zakon o ratifikaciji sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim Sedežem o pravnih vprašanjih, ki v 10. členu opredeljuje:

- pravico Katoliške cerkve do ustanavljanja in upravljanja šol vseh vrst in stopenj, dijaških in študentskih domov ter drugih izobraževalnih in vzgojnih ustanov.
- država se je s tem sporazumom zavezala k podpori omenjenih cerkvenih ustanov ob enakih pogojih, kot podpira druge tovrstne zasebne ustanove
- status dijakov, študentov in gojencev teh ustanov je enak statusu gojencev v javnih ustanovah (Zakon o ratifikaciji... 2004)

Šola, ki udejanja načelo ločitve cerkve od države, je laična šola. Izraz laična šola se nanaša na javno šolo, ki je dostopna vsem, ne glede na spol, jezik, socialni status, versko, politično prepričanje. Javna šola torej mora udejanjati pravico posameznika do izobraževanja in mora biti dostopna vsem, tako vernim kot nevernim. Samo konfesionalna nevtralnost namreč laični šoli omogoča preprečevanje separatizma v šoli (Kodelja 1995, str. 6-7 in 84).

V spodnji razpredelnici so zbrani podatki, ki se nanašajo na odnos cerkve in države do zasebnega šolstva v posamezni državi.

Država	Slovenija	Španija
Povezava med veroizpovedjo in državo	Nima uradne religije.	Nima uradne religije.
Verska vzgoja v javnih šolah	Nima verske vzgoje v javnih šolah.	Izbirna; šole so versko vzgojo dolžne ponuditi kot izbirni predmet.
Ustanavljanje javnih šol s strani verske entitete	Da; šola mora biti registrirana na ministrstvu, izobraževalni program mora potrditi strokovni svet RS za izobraževanje in mora biti testiran.	Da; fizične in pravne osebe imajo pravico do ustanovitve šole s specifičnim karakteristikami.
Velikost zasebnega sektorja	6 zasebnih osnovnih šol (3 matične in 3 podružnice).	Na primarni stopnji je 25 odstotkov vseh šol zasebnih, na nižji sekundarni pa 48 odstotkov.
Denarna pomoč države, predvidena za šole, ki jih ustanovi verska skupnost	Osnovne zasebne šole so upravičene do 85% sredstev, ki jih država nameni za učenca v javni šoli, tiste, ki so bile ustanovljene med leti 1991 in 1996, so financirane 100%; srednje šole lahko	Če šole želijo finančno pomoč, morajo izpolnjevati določene pogoje, ki jih postavi bodisi država bodisi avtonomna skupnosti; v kolikor so šole v celoti financirane iz javnih sredstev, učencem ne

	<p>pridobijo sredstva samo na podlagi koncesije, do javnih sredstev pa niso upravičene, kadar ogrožajo obstoj edine javne šole v bližini.</p>	<p>smejo zaračunavati šolnin, pogoji zaposlovanja učiteljev pa morajo biti v skladu z zaposlovalno politiko javnih šol.</p>
Skupni državni kurikulum	<p>Šole s koncesijo morajo slediti državnemu kurikulumu glede obveznih učnih predmetov, izbirne predmete pa lahko določajo po svoje; šole, ki izvajajo izobraževalni proces v skladu s posebnimi pedagoškimi načeli, lahko kurikulum oblikujejo same, le-ta pa mora biti skladen z zahtevami mednarodne zveze teh šol.</p>	<p>Da; državni kurikulum predpiše država in zajema cilje, osnovne kompetence, minimalno število ur in kriterije ocenjevanja – ta del predstavlja 55 do 65 odstotkov kurikula, preostalih 35 do 45 odstotkov pa določi posamezna avtonomna skupnost.</p>
Nadzor države nad zasebnimi šolami	<p>Šole nadzoruje Inšpektorat RS za šolstvo in šport vsaj vsakih 5 let.</p>	<p>Šole nadzoruje Inšpektorat za šolstvo posamezne avtonomne skupnosti; obvezna je samoevalvacija šol, ki poteka preko orodij, ki jih v ta namen razvije avtonomna skupnost in</p>

		so v uporabi v vseh šolah posamezne regije/avtonomne skupnosti.
Zaposlovanje v zasebnih šolah	Učitelji morajo imeti ustrezno potrdilo o izobrazbi; v šolah s koncesijo plače učiteljev ne smejo presegati plač njihovih kolegov v javnih šolah; plača se določi v skladu s kolektivno pogodbo in s pravicami delavcev.	V zasebnih šolah s koncesijo so pogoji zaposlovanja, odpuščanja in višina plače enaki tistim, ki veljajo za učitelje v javnih šolah; v šolah brez koncesije velja splošna zakonodaja na področju zaposlovanja, minimalna plača pa je določena s kolektivno pogodbo.
Centraliziranost šolskega sistema	Centraliziran šolski sistem; administracijo vodi Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport; občine imajo pravico do ustanavljanja šol.	Decentraliziran šolski sistem; administracija izobraževalnega sistema je v pristojnosti avtonomnih skupnosti.
Nacionalno preverjanje znanja	Da; po koncu osnovne šole; obvezno je za vse, ki se vpisujejo na srednje šole z omejenim vpisom.	Ne.
Šolnine v zasebnih	Šole s koncesijo imajo	Šole s koncesijo morajo

osnovnih šolah	določeno zgornjo mejo šolnine, ki jo lahko zahtevajo od učencev; ta se oblikuje v skladu s prihodki na družinskega člana.	izobraževanje nuditi povsem brezplačno; šole, ki so delno financirane iz javnih sredstev, imajo določeno zgornjo mejo šolnin, ki navadno vključujejo stroške nakupa učbenikov, prevoza in obšolskih dejavnosti; šole, ki ne prejemajo finančne pomoči države, lahko poljubno določajo višino šolnin.
----------------	---	--

Tabela 2: Vpliv cerkve in države na zasebno osnovno šolstvo. [Vir: Avram in Dronkers 2010, str. 45-48 in 60-62].

7. VPLIV NEOLIBERALIZMA NA ZASEBNO ŠOLSTVO

Ko opredeljujemo razmerja med javno in zasebno šolo ter poskušamo ugotoviti, kakšno vlogo imata v posamezni državi, moramo najprej raziskati naravnost šolskega sistema. Večino držav so v 20. stoletju zajele neoliberalistične težnje, ki so vplivale tudi na oblikovanje novega šolskega modela, neoliberalne šole, ki vzgojo in izobraževanje vidi kot »zasebno dobro s predvsem ekonomsko vrednostjo« (Laval 2005, str. 13).

Neoliberalna doktrina zahteva zmanjševanje vloge države v želji, da ne bi omejevala trga, posledice pa se kažejo tudi v zmanjševanju javnega financiranja zdravstva in izobraževanja (Čadež in Kelava 2009, str. 115). Pri upravičevanju pravice staršev, da svobodno izberejo šolo za svojega otroka so v neoliberalni politiki starši opredeljeni kot »potrošniki posebne vrste blaga, ki ga imajo pravico svobodno izbrati preprosto zato, ker so pač potrošniki«. (Kodelja 2005, str. 322). Nekateri zagovorniki neoliberalnega izobraževalnega trga zato zahtevajo financiranje zasebnih šol, kar naj bi povečalo ponudbo šol na trgu in staršem dejansko omogočilo izbiro v skladu z lastnimi prepričanji, hkrati pa želijo tudi večji vpliv na oblikovanje šolskega kurikula in vzgojno-izobraževalnih ciljev. Ker je slednje v pristojnosti države, s tem zahtevajo minimalno vlogo države ter večjo vlogo trga. Takšna izobraževalna miselnost je predmet številnih kritik, med njimi tudi Lavalove, ki poudarja, da neoliberalni vplivi na izobraževanje »postavljajo pod vprašaj doslej prevladujoče pojmovanje izobraževanja kot javnega dobrega in obenem kot temeljne človekove pravice, iz katere izhaja obveznost države, da zagotovi vsem svojim državljanom enake možnosti izobraževanja« (prav tam, str. 323).

V nadaljevanju bomo skušali ugotoviti, kako se vplivi neoliberalne politike odražajo v španskem in slovenskem šolskem sistemu, čeprav gre za politiko, ki po mnenju Kodelje (2005, str. 318) ni zmeraj vidna že na prvi pogled. Spremembe, ki jih vnaša v izobraževalni sistem so namreč pogosto skrite za

izrazi, kot je modernizacija šole in ne kažejo pravih namer teh sprememb (prav tam).

V Španiji lahko govorimo o socialni državi v drugi polovici 20. stoletja. Leta 1977 je Pakt Moncloa, ki so ga podpisale vse demokratične stranke, pomenil prvo resno spodbudo na področju javnega šolstva. Eden pomembnejših ciljev omenjenega pakta je bilo brezplačno obvezno izobraževanje, sodelovanje učiteljev in staršev pri delovanju šol in regulacija financiranja zasebnih šol. Ti cilji so dobili pravno podlago v Splošnem zakonu o pravici do izobraževanja (LODE) leta 1985, ki ga je razglasila prva socialistična vlada in je priznaval dolžnost države, da zagotovi brezplačno in obvezno izobraževanje za vse otroke od 6. do 14. leta starosti. Vzpostavljen je bil sistem koncesij, s katerimi se je uredilo področje financiranja zasebnih šol, demokratiziral pa se je tudi izobraževalni menedžment. Leta 1990 se je s Splošnim zakonom o izobraževanju (LOGSE) šolska obveznost podaljšala do 16. leta starosti. Od leta 1985 je španski šolski sistem dualen, saj v njem sobivata mreža javnih šol in mreža zasebnih šol s koncesijo. Obe nudita brezplačno izobraževanje in se financirata z javnimi sredstvi (De Puelles Benítez 2002, str. 1-2).

S pojavom socialne države v 20. stoletju so se torej težnje, ki so se pojavile že leta 1793 začele realizirati. Izobraževanje se je utrdilo kot osnovna in socialna pravica vsakega posameznika, kar je zahtevalo poseg države na to področje. Socialna država je predpostavljala razširitev izobraževanja na vse socialne razrede, ukinila je bipolarnost izobraževalnega sistema z vpeljevanjem enotnega izobraževanja za vse, preprečevanjem zgodnje selekcije učencev in skupnim kurikulumom. Druga polovica 20. stoletja je torej Španiji prinesla javno šolo z izobraževalno politiko, ki ni dopuščala reproduciranja socialnih in izobraževalnih neenakosti. Socialna država pa ni trajala dolgo. Velika finančna kriza, padec berlinskega zidu in razpad Sovjetske zveze so konec 20. stoletja na oblast pripeljali novo ideologijo, neoliberalizem, ki temelji na logiki trga. V skladu z ideologijo neoliberalizma

ni več država tista, ki naj bi poskrbela za pridobivanje, proizvodnjo in delitev dobrin, pač pa naj bi to nalogo prevzel trg dela. Pomembno vlogo ima v neoliberalizmu tudi izobraževanje. Neoliberalna politika se osredotoča predvsem na spodbujanje zasebnega šolstva, hkrati pa podcenjuje javno šolstvo. Izobrazba tako naj ne bi bila več socialna pravica vsakega posameznika, pač pa bi izobraževalna politika sledila potrebam trga. Splošna izobrazba je začela izgubljati svojo vrednost, pomembnejše od znanja so kompetence in sposobnosti, ki jih posameznik lahko uporabi na trgu dela. Tri osnovna načela neoliberalizma pri oblikovanju izobraževalnega sistema so: kakovost izobrazbe, svobodna izbira šole (javne ali zasebne) in institucionalna avtonomija šol (prav tam, str. 3-5).

Težave, s katerimi so se z razpadom socialne države in z vplivom neoliberalizma konec 20. stoletja soočale javne šole, so bile:

- otroci s posebnimi potrebami se vključujejo v redne programe osnovnih šol, kar povzroča beg učencev srednjega razreda v zasebne šole
- fizično ločene šole na primarni in nižji sekundarni stopnji ter pomanjkanje mehanizmov, ki bi ju povezovali; zasebne šole so namreč najpogosteje izvajale več stopenj v isti stavbi (prav tam, str. 7)

Po zmagi Ljudske stranke (Partido Popular) leta 1996 se je v Španiji začela izvajati neoliberalna politika, ki je želela razširiti in okrepiti zasebno šolstvo z naslednjimi ukrepi:

- prerazporeditev sredstev iz javnega sklada v zasebno šolstvo
- širitev zasebnih vrtcev s koncesijo
- podpiranje selekcije pri vpisu v zasebne šole
- odsotnost nadzora nad širjenjem zasebnih univerz, ki so posredno in neposredno financirane, kot bi bile javne šole; izpostavlja se porast katoliških univerz (prav tam, str. 5)

Vpliv neoliberalizma na izobraževalno politiko v Sloveniji je po mnenju Kodelje (2005, str. 332) manjši kot v nekaterih drugih evropskih državah, kljub temu pa je nekaj sprememb že jasno vidnih. Nanašajo se predvsem na drugačno razumevanje vseživljenjskega učenja, ki je vedno bolj razumljeno kot posameznikova dolžnost, namesto pravica. Prav tako cilj izobraževanja ni več znanje, pač pa se vedno bolj poudarjajo kompetence, ki so se preko mednarodnih dokumentov, kot je OECD, prenesle iz poklicnega izobraževanja tudi na splošno (prav tam, str. 332-333).

O tem, da so neoliberalne vrednote vedno bolj prisotne tudi v ciljih osnovnošolskega izobraževanja, priča osnutek Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (2011), ki v skladu z Lizbonsko strategijo predstavlja razvojno vizijo Slovenije in Evropske unije kot družbe znanja, katere cilj je avtonomen posameznik, ki »razvija svoje zmožnosti in prevzema vedno večjo odgovornost za svoj ekonomski napredek in socialno blaginjo. [...] Tako sta v predlogu eksplicitno zapisana dva splošna cilja (vzgoja in izobraževanje za vseživljenjsko učenje in trajnostni razvoj) ter uveden pojem kakovostne izobrazbe« (Izhodišča in podlage za pripravo predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (2007). Elemente trga je po mnenju Šimenca (2011, str. 160) mogoče opaziti tudi pri vpisu v osnovne šole. Čeprav slovenska zakonodaja ohranja šolske okoliše in šol ne postavlja na trg, hkrati tudi ne prepoveduje staršem, da bi otroka vpisali v šolo v drugem okolišu, v kolikor se šola s tem strinja. Na ta način se je v večji mestih oblikoval šolski trg, saj je bilo zaradi upadanja števila šoloobveznih otrok v devetdesetih letih prejšnjega stoletja šol preveč. Da bi ohranile delovna mesta in v nekaterih primerih tudi zagotovile svoj obstoj, so se šole začele posluževati marketinških potoz, da bi pritegnile dovolj otrok. Kljub morebitnim pričakovanjem, da bodo šole, katerih obstoj je bil ogrožen, sprejele kogar koli, so si prizadevale pritegniti predvsem akademsko uspešne in neproblematične učence. Politiko pravičnosti in enakih možnosti je tako zamenjalo spreminjanje izobraževanja iz javnega

dobrega »v blago, ki ga je mogoče tržiti in prodajati na izobraževalnem trgu« (prav tam).

Neoliberalna šola, ki zadovoljuje zgolj trenutne potrebe gospodarstva in spreminja izobraževanje v zasebno dobrino dolgoročno ni koristna ne za gospodarstvo, niti za družbo. Zato Kodelja (2005, str. 336) opozarja, da je nujno ohraniti šolo, ki ne bo zadovoljevala zgolj trenutnih potreb gospodarstva, pač pa bo predvsem na stopnji obveznega izobraževanja ponujala kakovostno splošno izobrazbo, ki je osnova za kasnejši razvoj specialističnih znanj in veščin, s katerimi se bo posameznik zmožen preizkušati v različnih družbenih vlogah. Ob tem pa je potrebno najti pravo razmerje med avtonomijo šolskega sistema in zadovoljevanjem potreb trga (prav tam), saj je šolstvo stvar javnega dobrega, ki ga ne moremo in ne smemo preprosto prepustiti trgu (Šimenc 2007, str. 19).

8. ZASEBNA ŠOLA – PREDNOST ALI SLABOST?

8.1 Človekove pravice in bogatitev šolske ponudbe kot povoda za uvajanje zasebnih šol

Literatura navaja dva osrednja povoda za ustanavljanje zasebnih šol. Eden je povezan z željo po udejanjanju pravice staršev, da vzgajajo otroke skladno s svojimi prepričanji, drugi pa z željo staršev po vključevanju otrok v elitne šole, ki naj bi nudile večjo kakovost in omogočale otrokom boljše možnosti nadaljnjega izobraževanja in uglednega družbenega statusa. Pomudimo se kratko pri vsakem od obeh motivov.

V skladu s Splošno deklaracijo človekovih pravic (1948) ima vsakdo »pravico do svobode misli, vesti in veroizpovedi« (18. člen Splošne deklaracije... 1948), kar pomeni, da se lahko svobodno odloča za pripadnost določeni veri, prav tako ima »pravico do svobode mišljenja in izražanja« (19. člen Splošne deklaracije... 1948), v kolikor s tem ne krši te iste pravice drugemu. Ena izmed temeljnih človekovih pravic je tudi pravica do izobrazbe, pri čemer mora biti izobraževanje brezplačno in obvezno vsaj na začetni stopnji. Izobraževanje mora biti usmerjeno k razvoju posameznikove osebnosti in utrjevanju spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin (26. člen Splošne deklaracije... 1948).

Avtorji Bele knjige (Bela knjiga... 2011, str. 422) podajo pravno razlago, iz katere je jasno razvidno, da se od držav podpisnic zahteva, da staršem dajejo možnost izbire med javno in zasebno šolo, ne pa tudi, da morajo ustanavljati ali finančno podpirati zasebne šole (prav tam). Obveznost, ki jo ima pri tem država, je najprej odvisna od tega, ali je pravica tolmačena kot pozitivna ali negativna. Negativna pravica pomeni, da imajo starši pravico, da za svoje otroke ustanovijo ali izberejo takšno šolo, ki je v skladu z njihovimi prepričanji, država pa te pravice ne omejuje in jo varuje. Pozitivna pravica pa pomeni, da država omogoči uresničevanje te pravice z ustanavljanjem in financiranjem zasebnih šol. Resolucija Evropskega parlamenta govori v prid

pozitivni pravici, Evropska komisija in Evropsko sodišče za človekove pravice pa so v svojih ralsodbah naklonjene negativni pravici. Slovenska šolska zakonodaja predvideva financiranje zasebnih šol v višini, ki je celo nad povprečjem financiranja zasebnih šol v državah Zahodne Evrope, in sicer šole s koncesijo so v celoti financirane s strani države, ostale zasebne šole pa 85 odstotno glede na javne šole, torej je pravica do ustanavljanja in vodenja zasebnih šol razumljena kot pozitivna pravica, ki spodbuja in podpira zasebne šole (Kodelja 1995, str. 16-21; Kodelja 2006, str. 132). Tudi drugod po Evropi je znatna javna podpora zasebnim šolam uveljavljena in tudi upravičena (Bela knjiga... 2011, str. 422).

Na dvojno vlogo, ki jo imajo človekove pravice v razpravah o zasebnem šolstvu, kaže tudi dejstvo, da se na eni strani zagovorniki zasebnega šolstva sklicujejo na pravico staršev, da sami izberejo šolo za svojega otroka in v želji po večji pristojnosti staršev od države zahtevajo, da svoje pristojnosti v zasebnih šolah omeji. Na drugi strani pa se pojavljajo opozorila javnosti, da je nad zasebnimi šolami potreben še večji nadzor države, da bi na ta način zavarovala pravice otrok (Šimenc 1996, str. 23).

V nasprotju z javnimi šolami, ki so dolžne biti odprte za vse učence, ne glede na njihov spol, vero ali socialni status, so zasebne šole tiste, ki lahko izbirajo svoje učitelje in učence po kakršnem koli kriteriju, naj bo to veroizpoved, spol, premoženje, sposobnosti ali kaj drugega. Prav tako ni obvezno izbrati zgolj enega kriterija, pač pa je teh lahko več. Konfesionalne šole, ki so najbolj razširjene zasebne šole, svoj pouk organizirajo v skladu z določeno veroizpovedjo, med seboj pa se razlikujejo po upoštevanju drugih kriterijev. Tako ene sprejemajo samo dečke, druge izbirajo učence glede na socialni status. »Zasebne šole torej lahko izbirajo učence, toda to lahko počnejo le zato, ker imajo pred tem starši in otroci možnost izbirati zasebne šole«. (Kodelja 1995, str. 8-9).

Kodelja (2006, str. 133) ugotavlja, da starši za svoje otroke izberejo zasebno šolo pred javno največkrat zato, »ker nekatere zasebne šole nudijo boljše akademsko izobrazbo in s tem boljše možnosti za nadaljnje šolanje, posledično pa vodijo do boljše plačanega in uglednejšega poklica; ker nekatere omogočajo, da bodo njihovi otroci ločeni od otrok drugega spola, od tistih iz nižjih socialnih slojev, drugih ras, nacionalnosti, sposobnosti; ker nekatere slovijo po strožjem redu in disciplini, zaradi česa naj bi bilo v njih manj nasilja, drog ipd.« (prav tam).

In prav ta možnost nadzora nad vpisom in izbiranja učencev zasebnim šolam omogoča, da sprejemajo učence z dobrim »učnim potencialom«, s čimer si olajšajo pedagoški proces ter zagotovijo odlične učne rezultate. To Olmedo Reinoso in Santa Cruz Grau (2008, str. 12) označujeta kot prednost in pozitivno lastnost zasebnih šol, slovenski avtorji pa v tem vidijo številne pasti. Tudi avtorji Bele knjige (2011, str. 427) zapišejo, da zasebne šole nedvomno bogatijo šolski sistem, vendar pa razlike, ki pomenijo bogatitev hkrati prinašajo tudi slabosti. Obstaja namreč možnost, da zasebne šole slabijo mrežo javnih šol in vnašajo možnost elitizma. Prav načelo enakih možnosti, ki ga promovirajo človekove pravice in je povezano s pravičnostjo šolskega sistema, je v zasebnih šolah lahko hitro kršeno. Tudi v primerih, ko ne gre za elitistične šole, je možnost izbire tista, ki vnaša v šolski sistem možnost za nastajanje nezaželenih oblik neenakosti. Vendarle je v slovenskem prostoru rast zasebnih šol počasna, poleg tega morajo tako javne kot zasebne šole na enak način skrbeti za svojo kakovost; zaradi teh dveh dejavnikov avtorji Bele knjige (prav tam) ocenjujejo, da v Sloveniji še vedno lahko govorimo o zasebnih šolah kot obogatitvi šolskega sistema (prav tam).

V svoji analizi zasebnega šolstva v Sloveniji Hvala (1997) ocenjuje, da je javni izobraževalni sistem precej uniformiran in da so otroci, ki jim določena oblika uniformiranosti v sistemu ne ustreza, že vnaprej obsojeni na neuspeh. Zato je po njegovem mnenju potreben razvoj zasebnih šol, zlasti takšnih, ki ponujajo takšne vzgojno-izobraževalne elemente, ki jih javna šole

ne zmore nuditi. Iz tega vidika lahko torej zasebno šolstvo označimo kot dopolnilo javnemu sektorju in širjenje izobraževalne mreže.

Zdi se, da smo v Sloveniji zasebnemu šolstvu precej manj naklonjeni, kot v Španiji; previdnost odražajo zgoraj navedeni avtorji (tudi pisci Bele knjige, 2011), poleg tega v virih in javnih razpravah srečujemo vrsto argumentov, ki govorijo proti uvajanju zasebnih šol. Hvala (1998, str. 49) jih je povzel takole: udeležencem zasebnih šolskih programov mnogi očitajo, da si z obiskovanjem priznanih zasebnih šol kupijo izobrazbo, status, zaposlitev ipd. Zasebnim šolam se očita, da so vir elitizma in segregacije. Tako se v zasebne šole vpisujejo le otroci, katerih starši si lahko privoščijo plačevanje šolnin, kar tudi vpliva na mišljenje otrok, katerih dožemanje družbe je omejeno. Zasebne šole se tudi povezujejo z elitnimi interesi, ki stremijo k odkrivanju nadarjenosti in višje zmogljivosti učencev, kar prav tako prispeva k segregaciji. Kritiki zasebnih šol poudarjajo tudi boljši učiteljski sestav v zasebnih šolah. To je povezano z boljšo opremo in pogoji za delo, ki so za te učitelje bolj zanimivi. Zato se tudi starši odločajo za vpis otrok v zasebne šole in se ne borijo za izboljšanje stanja v javni šoli. Očitki so usmerjeni tudi v nezainteresiranost za poklicno šolstvo, kjer je bolj kot ideološki in ekonomski interesi poudarjena potreba po ustreznih delovnih kadrih (prav tam).

Tudi v Španiji, kjer je odstotek zasebnih šol mnogo višji kot pri nas, številni avtorji opozarjajo na diskriminacijsko politiko zasebnih šol. Vloga zasebnih šol v Španiji je vse prej kot bogatitev javne mreže, saj s strogimi pogoji za vpis pogosto onemogočijo šolanje otrokom s slabšimi učnimi sposobnostmi. Tovrstna negativna selekcija omogoča zasebnim šolam boljši učni uspeh in hkrati nižja uspešnost otrok, ki se šolajo v javnih šolah (La relación... b.l., str. 2).

8.2 Stopnja socialno-ekonomske segregacije

Ko govorimo o zasebnem šolstvu, je vprašanje o uspehu učencev tovrstnih šol neizogibno. Je uspeh učencev v zasebnih šolah večji od končnih rezultatov tistih, ki obiskujejo javne šole? Ali si res lahko kdorkoli privošči šolanje v zasebnem sektorju? Flere in Klanjšek (2011, str. 84) v svoji študiji o družbenih neenakosti v šolstvu in družbenem izvoru staršev v zasebnem šolstvu ugotavljata, da je potrebno o družbenih neenakostih v šolstvu razmišljati z vidika neenakosti pri vpisu in neenakostih, ki se kažejo v rezultatih (prav tam). Eden pomembnih dejavnikov socialne selekcije, ki nastane že pri vpisu, so lahko šolnine. Te so na zasebnih šolah velikokrat omejene tako, da jih lahko plačujejo tudi starši, ki so manj premožni. Če pa imajo šole visoke šolnine, delujejo elitistično. Starši, ki si ne morejo privoščiti visokih šolnin, svojih otrok ne morejo vpisati na zeleno šolo, po drugi strani pa je takšna šolnina sredstvo, ki premožnejšim staršem omogoča, da svojim otrokom kupijo dostop do elitne šole in posledično do boljše izobrazbe. Tovrstno selekcijo države rešujejo različno (Kodelja 2006, str. 127-133). Zelo pogosto države, ki z javnimi sredstvi v celoti ali v veliki večini financirajo zasebne šole, postavijo omejitev glede šolnine, ki jo zasebne šole lahko zahtevajo od učencev. Največkrat morajo zasebne šole nuditi brezplačno šolanje (npr. zasebne šole s koncesijo v Španiji). V redkih primerih vlada dovoljuje šolnine na zasebnih šolah, vendar so lahko le-te zgolj simbolične oziroma morajo biti sorazmerne z družinskimi prihodki kot npr. Slovenija (Avram in Dronkers 2010, str. 14). V Sloveniji država 100 odstotno financira zasebne šole s koncesijo, preostale zasebne šole pa so deležne 85 odstotnega državnega sofinanciranja. Na ta način želi država kolikor se da zmanjšati razlike med revnimi in premožnimi starši ter omogočiti enakovredne možnosti izbire šole (Kodelja 2006, str. 127-133). Drug vidik socialne segregacije predstavljajo vpisni pogoji. Za zasebne šole s koncesijo veljajo enaki vpisni pogoji kot za javne šole. Te so na željo staršev dolžne vpisati otroka, ki živi v šolskem okolišu (48. člen ZOsn 2006). Drugače pa je v zasebnih šolah brez koncesije, ki so del zasebnega sektorja.

Zakon o osnovni šoli namreč ne predpisuje vpisnih pogojev za zasebne šole brez koncesije, zato lahko le-te poljubno izbirajo svoje učence in prosto oblikujejo svoje vpisne pogoje.

Po podatkih Državnega izpitnega centra (RIC) je na podlagi šolskega in splošnega uspeha na maturi mogoče sklepati o nekoliko večji uspešnosti zasebnih srednjih šol v Sloveniji. Na pomembnejše razlike pa opozarja Bernal (v Flere in Klanjšek 2011, str. 93) v španskem zasebnem državno podprtem šolstvu, ki ga označuje kot elitističnega. Del zasebnega šolstva, ki je namenjen intelektualno nadarjenim in socialno privilegiranim otrokom, naj bi krepil družbene neenakosti v šolstvu, saj po mnenju Breen in Jonson (v Flere in Klanjšek 2011, str. 93) jemlje ta segment otrok iz sistema javnega šolstva. Tako je namreč, kot ugotavljata Flere in Klanjšek (2011), sistem javnega izobraževanja prikrajšan za pomemben delež otrok, ki bi lahko pripomogli k intelektualnemu in družbenemu razvoju posamezne generacije otrok. Krepitev neenakosti, ki jo spodbujajo zasebne šole v španskem šolskem sistemu, še posebej zasebne šole s koncesijo, so pokazali tudi rezultati OECD raziskave o pravičnosti in neenakosti (Calero 2005). Tovrstne ugotovitve bi morda lahko povezali tudi s konfesionalnimi šolami in šolami s posebnimi pedagoškimi načeli, saj so otroci, ki se vključujejo vanje, otroci s posebnimi nazorskimi ali verskimi prepričanji in s tem, ko se šolajo v zasebnih šolah, otrokom v javnih šolah onemogočajo stik z drugačnostjo (drugačnimi vrednotami, vero, običaji), kar pa je po mnenju Flera in Klanjška (2011, str. 93) »glede na potrebe globalne družbe nedvomno določen hendikep« (prav tam, str. 92-93).

EMPIRIČNI DEL

METODOLOGIJA

1. OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

V empiričnem delu želimo raziskati in primerjati značilnosti zasebnega šolstva na ravni obveznega izobraževanja v dveh izbranih evropskih državah, Sloveniji in Španiji, ter analizirati podobnosti in razlike.

Zgodovinski pregled nastanka zasebnih osnovnih šol, ki smo ga predstavili v teoretičnem delu, nam bo služil kot izhodišče za opredelitev in razlago delovanja zasebnih osnovnih šol. Analizirali in primerjali bomo, kdo lahko ustanavlja zasebne šole, kakšen je nadzor nad njimi in kakšni so viri financiranja. Zanimalo nas bo, kako so urejeni pogoji kadrovanja in šolnine. Preverili bomo, kakšen je delež zasebnih in javnih šol v posamezni državi. Iskali bomo odgovor na vprašanje, koliko je posamezna država naklonjena zasebnemu šolstvu in na kak način ga spodbuja oziroma ovira.

Zbrane podatke bomo nato skušali smiselno povezati, izpostaviti skupne točke in opozoriti na področja, na katerih se analizirani državi na področju zasebnega obveznega izobraževanja razhajata ter poiskati vzroke za neenakosti oziroma podobnosti.

2. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

V empiričnem delu bomo iskali odgovore na naslednja raziskovalna vprašanja³:

1. Kakšni so pogoji ter možnosti ustanavljanja zasebnih šol?
2. Kakšni so pogoji ter možnosti financiranja zasebnih šol?
3. Kako so urejeni pogoji kadrovanja v javnih in zasebnih šolah?
4. Kakšen je delež javnih in zasebnih šol v posamezni državi?
5. Kakšen je nadzor nad zasebnimi šolami? Kdo ga izvaja?
6. Kakšen je učni jezik in program v zasebnih šolah?
7. Na kak način država spodbuja oziroma ovira zasebno šolstvo?

³ Analizo šolstva bomo v vsakem poglavju opravili najprej za Slovenijo, nato pa še za Španijo.

3. OPIS METODOLOGIJE

V empiričnem delu bomo analizirali značilnosti zasebnega šolstva na ravni obveznega izobraževanja v dveh državah, Sloveniji in Španiji, zato bomo izvedli primerjalno empirično študijo, ki jo Broadfoot (v Skubic Ermenc 2014, str. 37) opredeljuje kot primerjavo različnih okolij; v našem primeru sta to dve državi. Tovrstne primerjalne empirične študije imajo izdelano koherentno metodološko zasnovo in pojasnjujejo teoretsko ozadje ter stremijo k osvetljevanju konstant v kontekstu (prav tam). Pri raziskovanju smo izbrali Beredayev (v Skubic Ermenc 2014, str. 28) postopek in raziskovalni pojav skušali najprej sistematično opisati za vsako enoto primerjave posebej ter jih nato umestili v širši kontekst. Zbrane opise smo interpretirali, iskali podobnosti in razlike, na koncu pa smo oblikovali sklepne teze.

Pri raziskavi smo področje zasebnega šolstva na ravni obveznega izobraževanja razdelili na posamezne segmente, vezane na raziskovalna vprašanja. Te smo nato obdelali za vsako državo posebej in skušali poiskati vzporednice med obema. Za elemente primerjave smo izbrali možnosti opravljanja dolžnosti obveznega izobraževanja, ustanavljanje zasebnih šol, njihovo financiranje, pogoje kadrovanja, delež javnih in zasebnih šol, nadzor nad zasebnimi šolami, program, učni jezik in učbenike ter spodbujanje zasebnega šolstva s strani države. Zbrane podatke smo primerjali, jih opremili s teoretsko podprto razlago ter izpeljali zaključne ugotovitve.

4. MOŽNOSTI OPRAVLJANJA DOLŽNOSTI OBVEZNEGA IZOBRAŽEVANJA

Najprej si bomo pogledali, kako je v posamezni državi opredeljeno obvezno izobraževanje ter kakšne možnosti imajo starši, ko izbirajo vzgojno-izobraževalno ustanovo za svojega otroka.

4.1 Obvezno izobraževanje v Sloveniji

Obvezno osnovnošolsko izobraževanje v Sloveniji traja 9 let, starši oziroma skrbniki pa so tisti, ki morajo poskrbeti, da njihov otrok izpolni osnovnošolsko obveznost (3. in 4. člen ZOsn 2006). Osnovnošolsko izobraževanje izvajajo osnovne šole, skladno z zakonskimi predpisi pa se lahko opravlja tudi na domu (6. člen ZOFVI 2007). V tem primeru morajo starši najkasneje do začetka šolskega leta šolo pisno obvestiti, da bodo otroka šolali doma in navesti, kje bo izobraževanje potekalo ter kdo ga bo izvajal (89. člen ZOsn 2006 in ZOsn-H 2011). Tudi za otroke, ki se šolajo na domu, je obvezno nacionalno preverjanje znanja, ki se opravi ob koncu 6. in 9. razreda, šola pa ob koncu šolskega leta izda spričevalo o izobraževanju na domu (91. in 92. člen ZOsn 2006).

Osnovna šola je razdeljena na tri enaka obdobja, vanjo so vključeni otroci od 6. do 15. leta starosti. Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje traja od 1. do 3. razreda, drugo od 4. do 6. in tretje od 7. do 9. razreda.

Zakon o osnovni šoli staršem daje pravico, da za svojega otroka izberejo osnovnošolsko izobraževanje v javni ali zasebni šoli (5. člen ZOsn 2006). Tako javno kot zasebno šolstvo v Sloveniji urejata dva zakona: Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI 2007) in Zakon o osnovni šoli (ZOsn 2006) s pripadajočimi podzakonskimi akti. Javno mrežo osnovnošolskega izobraževanja sestavljajo poleg javnih osnovnih šol tudi zasebne osnovne šole s koncesijo, ki izvajajo javnoveljavne programe. Koncesijo razpiše in dodeli minister, v primeru, da osnovnošolskega

izobraževanja v javnih šolah v skladu z normativi in standardi ni mogoče zagotoviti (11., 73. in 74. člen ZOFVI 2007). Izobraževalni program zasebne šole pridobi javno veljavnost, ko pristojni strokovni svet ugotovi enakovreden izobrazbeni standard tistemu, ki ga dosegajo učenci javnih osnovnih šol. Izobraževalni program zasebnih šol s posebnimi pedagoškimi načeli (Steiner, Montesorri) pridobi javno veljavnost, ko pristojni strokovni svet ugotovi, da zagotavlja minimalna znanja, ki so potrebna za uspešno zaključeno izobraževanje in ga je priznalo ustrezno mednarodno združenje teh šol (17. člen ZOFVI 2007).

4.2 Obvezno izobraževanje v Španiji

Obvezno izobraževanje v Španiji zajema primarno in nižjo sekundarno stopnjo ter traja od 6. do 16. leta starosti. Primarna stopnja traja od 6. do 12. leta starosti in je razdeljena na tri cikle po dve leti (4. in 18. člen LOE 2013). Prvi cikel traja od 6. do 8. leta, drugi od 8. do 10. in tretji od 10. do 12. leta starosti. Po zaključeni primarni stopnji učenci šolanje nadaljujejo na nižji sekundarni stopnji, kjer izobraževanje traja štiri leta, in sicer od 12. do 16. leta starosti.

Starši imajo pravico, da za svojega otroka izberejo šolo, ki najbolj ustreza njihovim prepričanjem in vrednotam, bodisi javno ali zasebno. Javno in zasebno šolstvo v Španiji urejajo naslednji zakoni: Ley Orgánica reguladora del Derecho a la Educación (LODE 1985), Ley Orgánica de Ordenación General del Sistema Educativo Español (LOGSE 1990), Ley Orgánica de Calidad de Educación (LOCE 2002), Ley Orgánica de Educación (LOE 2006), Ley Orgánica para la Mejora de la Calidad Educativa (LOMCE 2013). Osnovnošolsko izobraževanje v Španiji izvajajo osnovne šole, ki so lahko javne ali zasebne, izobraževanje na domu pa v španski zakonodaji ni opredeljeno oziroma se ne ponuja kot ena izmed možnosti, ki bi jo starši lahko izbrali. Javno mrežo šol sestavljajo javne šole in zasebne šole s koncesijo, ki izvajajo javnoveljavne programe (4., 108. in 109. člen LOE

2013). Zasebne šole s koncesijo so del javne mreže šol, izvajajo javno veljavni izobraževalni program in se financirajo iz državnega proračuna; stroški, ki jih imajo starši otrok, vpisanih v zasebno šolo s koncesijo, se nanašajo na občolske dejavnosti, nakup učbenikov, prevoz in prehrano. Zasebne šole brez koncesije ne spadajo v javno mrežo šol, financirajo se predvsem iz šolnin in prispevkov drugih zasebnih institucij, za delovanje potrebujejo dovoljenje pristojnih organov, ki se izda na podlagi izpolnjevanja določenih higienskih in varnostnih pogojev (Redipedia 2013).

Osnovnošolsko obvezno izobraževanje v obeh državah izvajajo javne in zasebne šole, med katerimi lahko starši v skladu z ustavo in v njej podprtimi človekovimi pravicami izbirajo, v katero šolo bodo vpisali svojega otroka. Slovenija ob tem omogoča še izobraževanje na domu, medtem ko v Španiji šolska zakonodaja takšne možnosti izpolnjevanja šolske obveznosti ne ponuja. Splošna šolska obveznost je v Španiji leto dni daljša in traja od 6. do 16. leta starosti, slovenski osnovnošolci pa šolsko obveznost opravijo pri 15. letih.

5. USTANAVLJANJE ZASEBNIH ŠOL

5.1 Slovenija

Slovensko zasebno šolstvo temelji na šolski zakonodaji. Ta izhaja iz Ustave Republike Slovenije (1991), Splošne deklaracije človekovih pravic (1948), mednarodnih paktov o državljanskih in političnih pravicah, Konvenciji proti diskriminaciji v izobraževanju (1994) in Deklaraciji o odpravi vseh oblik nestrpnosti in verski diskriminaciji (1981). Dva temeljna zakona, ki urejata zasebno šolstvo na ravni obveznega izobraževanja, sta Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2007) in Zakon o osnovni šoli (2006) s pripadajočimi podzakonskimi akti.

Zasebno osnovno šolo v Sloveniji lahko ustanovi domača fizična ali pravna oseba, druge zasebne šole pa tudi tuja fizična ali pravna oseba (2. in 3. člen ZZ 2014 in 40. člen ZOFVI 2007). Ustanovitelj mora zagotoviti pravne, finančne, personalne in prostorske pogoje za kontinuirano opravljanje dejavnosti zasebne šole. Za ustanovitev zasebne šole je potrebno dovoljenje države, ki se izda, če so izpolnjeni naslednji pogoji:

- ustrezni prostori za pouk, ki morajo biti po kakovosti primerljivi z javnim šolskim sistemom (33. člen ZOFVI 2007)
- ustrezna izobrazba učiteljev, ki mora enaka ali pa vsaj primerljiva z izobrazbo učiteljev na javnih šolah (33. in 104. člen ZOFVI 2007)
- predmetnik mora biti sestavljen tako, da učenci uspešno opravijo zaključno ocenjevanje znanja (17. člen ZOFVI 2007 in 28. člen ZOsn 2006)
- določi se minimalno število ur na teden (35. člen ZOsn 2006)
- ustanovitelj mora predložiti program šole z informacijami o strokovno potrjenem programu (28. člen ZOsn 2006)
- šola mora vpisani generaciji omogočiti, da dokonča izobraževanje (91. člen ZOFVI 2007)
- glede napredovanja učencev in ocenjevanja znanja morajo zasebne šole uporabljati podobna pravila kot javne šole (30. člen ZOsn 2006)
- šole smejo pri pouku uporabljati učbenike po lastni izbiri, vendar morajo biti potrjeni s strani ustreznega strokovnega organa (21. člen ZOFVI 2007)
- zasebne šole lahko izvajajo programe, katerih vsebino določijo same; da postanejo ti programi veljavni, si mora zasebna šola pridobiti le mnenje pristojnega strokovnega sveta, da program zagotavlja doseganje enakovrednega izobrazbenega standarda; v primeru, da gre za program zasebne šole, ki se izvaja po posebnih pedagoških načelih, pa mora program zagotavljati minimalna znanja, ki omogočajo uspešen zaključek izobraževanja in ga je priznalo ustrezno

mednarodno združenje teh šol; v zasebnih šolah, ki izvajajo programe po posebnih pedagoških načelih, se s poskusom preverja vsaka uvedba programa za ves čas šolanja prve generacije (17. člen ZOFVI 2007)

Ime zasebne osnovne šole mora vsebovati jasno oznako, da gre za šolo, ki je zasebna (69. člen ZOFVI 2007).

5.2 Španija

Pri osnovanju temeljnih vzgojno-izobraževalnih načel Španija prav tako izhaja iz Splošne deklaracije o človekovih pravicah in mednarodnih pogodb in konvencij, katerih podpisnica je. Zakonski okvir, ki usmerja španski šolski sistem, sestavlja Španska Ustava (1978) in vrsta temeljnih zakonov, ki razvijajo načela, opredeljena v Ustavi. Med njimi so najpomembnejši Zakon o izobraževanju, (La Ley Orgánica de Educación 2006), Zakon o kvalifikacijah in poklicnem izobraževanju (La ley Orgánica de las Cualificaciones y de la Formación Profesional 2011), Zakon o univerzitetnem izobraževanju (La Ley Orgánica de Universidades 2013) in Zakon o kakovosti izobraževanja (La Ley de Calidad de la Educación 2013).

S sprejetjem Ustave leta 1978 je španski izobraževalni sistem doživel proces decentralizacije. Omenjeni model delitve pristojnosti je upravljanje vzgojno-izobraževalnega sistema razdelil med državo, avtonomne skupnosti in lokalno upravo (Informe OEI 1997, str. 2). V spodnji razpredelnici je prikazana upravna struktura izobraževalnega sistema, ki opisuje pristojnosti na posamezni upravni ravni.

UPRAVNA RAVEN	PRISTOJNOSTI
Državna uprava	- organizacija izobraževalnega sistema in načrtovanje izobraževanja na splošni ravni

	<ul style="list-style-type: none"> - višja inšpekcija kot orodje supervizije in nadzora nad izvrševanjem zastavljenih osnovnih pravil izobraževanja ter evalvacija izobraževalnega sistema - določanje minimalnih izobraževalnih standardov - splošno načrtovanje investiranja v izobraževanje v sodelovanju s posamezno avtonomno skupnostjo - regulacija akademskih nazivov, ki veljajo po vsej državi - imenovanje in administracija javnih šol v tujini ter pravni režim tujih šol v Španiji - mednarodno sodelovanje na področju izobraževanja
<p>Avtonomna uprava</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ustanavljanje šol, izdajanje dovoljenj za ustanovitev in nadzor nad delovanjem javnih in zasebnih šol - kadrovski menedžment - odobritev in izdaja koncesije zasebnim šolam - inšpekcija in sprotna evalvacija izobraževanja
<p>Lokalna uprava</p>	<ul style="list-style-type: none"> - obnavljanje in vzdrževanje vrtcev in osnovnih šol - program obšolskih dejavnosti - nadzor nad izpolnjevanjem

Tabela 3: Delitev pristojnosti na področju ustanavljanja zasebnih šol. [Vir: Informe OEI 1997, str. 2-8, World data on education, b.l., str. 5-6].

Področje ustanavljanja šol je torej v pristojnosti posamezne avtonomne skupnosti.

Zasebno osnovno šolo v Španiji lahko ustanovi domača fizična ali pravna oseba (108. člen LOE 2013).

Pogoji za ustanavljanje zasebnih izobraževalnih ustanov v Španiji skladno z zakonom so:

- zasebne izobraževalne ustanove lahko svoje programe izvajajo v prostorih, ki so namenjeni izključno izobraževanju
- stopnja izobrazbe učiteljev mora biti enaka ali primerljiva s stopnjo izobrazbe učiteljev v javnih šolah
- v razredu z enim učiteljem je lahko največ 25 učencev na primarni stopnji in največ 30 učencev na nižji sekundarni stopnji
- zagotovljeno mora biti primerno prezračevanje in osvetlitev prostorov
- vrtec oziroma šola mora imeti vsaj pisarno ravnatelja, tajništvo, zbornico, prostor, namenjen roditeljskim sestankom, zadostno število primerno urejenih stranišč, prostor, kjer deluje specialni pedagog, šolsko avlo, zunanje igrišče s travnatimi površinami (Redipedia 2013).

Zasebne šole ne more ustanoviti nekdo, ki:

- dela na kateri koli upravni ravni izobraževanja (državni, avtonomni ali lokalni)
- je bil obsojen za namerno kaznivo dejanje
- mu je bila pravica do ustanavljanja zasebnih šol s sodno odločbo odvzeta (21. člen LODE 2013)

Zasebne šole si lahko izberejo kakršno koli ime, v kolikor le-to ne pripada javni šoli, ali v kolikor bi zaradi podobnosti med imeni lahko povzročilo zamenjavo šol (114. člen LOE 2013).

Ustanavljanje zasebnih šol ima v obeh državah določene omejitve, ki se med seboj bistveno ne razlikujejo. Obe državi omogočata ustanavljanje zasebnih šol domačim fizičnim ali pravnim osebam ter v zameno za izpolnjevanje določenih pogojev, ki jih bomo pogledali v naslednjem poglavju, ponujata finančno pomoč pri delovanju šole. Področje, ki ga ne pokrivata državi in je izključno v domeni ustanovitelja šole, pa so investicijska sredstva. Ker je gradnja šole velik finančni zalogaj, si le-to lažje privoščijo verske ali druge organizacije kot pa posamezniki.

6. FINANCIRANJE

6.1 Slovenija

Slovenskim zasebnim osnovnim šolam s koncesijo se za opravljanje javne službe zagotavljajo sredstva v skladu s koncesijsko pogodbo. Pripadajo jim sredstva iz državnega proračuna oziroma proračuna lokalne skupnosti, če izpolnjujejo kadrovske pogoje, potrebne za izvajanje javnoveljavnega programa v skladu z zakonom in drugimi predpisi. Za izvedbo programa pridobijo sredstva v skladu z metodologijo o normativih in standardih, ki veljajo za javne šole. Za posameznega učenca je zasebna šola z javno veljavnim programom upravičena do 100% sredstev, ki jih država oziroma lokalna skupnost zagotavlja za materialne stroške na učenca in za plače učiteljev (138. člen ZOFVI 2007).

Zasebnim šolam ne pripadajo sredstva za naložbe, investicijsko vzdrževanje in opremo. Ne glede na 86. člen ZOFVI (2007) zasebnim šolam prav tako ne pripadajo javna sredstva, če je zaradi vpisa v zasebno šolo ogrožen obstoj edine javne šole v lokalni skupnosti. Zasebna šola, ki se financira iz javnih

sredstev, se v primeru prvega odstavka tega člena preneha financirati po pravnomočni odločbi, ki jo izda minister (87. člen ZOFVI 2007).

Zasebnim šolam s koncesijo, ki izvajajo javno veljavne programe osnovnošolskega izobraževanja pripadajo sredstva iz državnega proračuna, v kolikor izpolnjujejo naslednje pogoje:

- izobraževalni program izvajajo od prvega do zaključnega razreda
- imajo zaposlene učitelje, potrebne za izvedbo vzgojno-izobraževalnega programa (86. člen ZOFVI 2007)

Zasebne šole s koncesijo so torej 100-odstotno financirane s strani države, medtem ko zasebne šole brez koncesije dobijo finančno podporo v višini 85 odstotkov, glede na sredstva, ki jih država nameni za učenca v javni šoli (86. člen ZOFVI 2007).

Zasebna šola s koncesijo ne sme pridobivati sredstev iz prispevkov učencev in staršev za izvajanje javno veljavnih programov, saj se le-ti financirajo iz državnega proračuna. Prispevki so dovoljeni zgolj za storitve, ki niso obvezne, kot so na primer obšolske dejavnosti (83. člen ZOFVI 2007). Zasebna šola brez koncesije je upravičena do 85 odstotkov sredstev, ki jih država nameni za plače in materialne stroške na učenca v javni šoli, lahko pa sodeluje na natečajih za učbenike in učne pripomočke, namenjenih javnim šolam (86. člen ZOFVI 2007). Šolnina za učence zasebnih šol, ki ne presegajo materialnega cenzusa za pridobitev državne štipendije, lahko znaša največ 15 odstotkov sredstev, ki jih država nameni javni šoli za plače in materialne stroške na učenca (88. člen ZOFVI 2007).

Največji strošek pri ustanovitvi zasebne šole je pridobitev prostorov, ti investicijski stroški pa ne spadajo v omenjeni delež, ki ga prispeva država in jih mora ustanovitelj zasebne šole priskrbeti sam oziroma s pomočjo donatorja. To je tudi eden od razlogov, zakaj je zasebno šolo težko ustanoviti, zlasti če ustanovitelj nima možnosti pridobiti podpore, kakršno

lahko nudijo večje organizacije, npr. religiozne (Bela knjiga... 2011, str. 420).

Država po mnenju Šimenca (2007, str. 103) finančno podpira zasebne šole, ker:

- zaradi vlaganja zasebnih sredstev te šole delno razbremenijo javno šolstvo
- zasebne šole omogočajo večjo pluralnost šolskega sistema
- financiranje omogoča večji nadzor nad kvaliteto šole, to pa je potrebno, da bi učence in njihove starše zaščitili pred zlorabo (prav tam)

Pri financiranju pa razlikuje med javnim in zasebnim šolstvom, ker:

- je javno šolstvo mreža šol, ki mora biti povsod na voljo vsem učencem in mora dosegati visoko kvaliteto
- zasebna iniciativa v šolstvu v vseh državah pomeni tudi neko mero zasebne finančne iniciative (prav tam)

6.2 Španija

V skladu z Ustavo tudi v Španiji država finančno pomaga zasebnim šolam, ki izpolnjujejo pogoje za izvajanje vzgojno-izobraževalnega procesa v skladu s predpisi in Zakonom o izobraževanju (LOE 2013). Na ta način država omogoča brezplačno obvezno šolanje otrok in svobodno odločitev staršev o izbiri šole za svojega otroka.

Zasebne šole s koncesijo so 100% financirane iz javnih sredstev in morajo nuditi povsem brezplačno šolanje (51. člen LOE 2013). S tem je tako javnim kot zasebnim šolam s koncesijo prepovedano zahtevati kakršne koli prispevke od staršev, z izjemo obšolskih dejavnosti, ki pa so prostovoljna dejavnost (88. člen LOE 2013 in 52. člen LOE 2013). V zasebnih šolah brez koncesije starši sami krijejo celotne stroške vpisnine in izobraževanja svojih otrok. Takšne zasebne šole se financirajo predvsem iz šolnin, sredstva pa

pridobivajo tudi od zasebnih ustanov ali posameznikov. Nekatere avtonomne skupnosti omogočajo uveljavljanje davčne olajšave za stroške, povezane z izobraževanjem otrok, ne glede na vrsto šole, v katero so vključeni. Zasebne šole brez koncesije niso upravičene do finančne pomoči, ki jo država namenja javnim šolam in zasebnim šolam s koncesijo za učbeniški sklad. Kljub temu pa se lahko posamezna avtonomna skupnost odloči, da del sredstev, s katerimi razpolaga, nameni za sofinanciranje nakupa učbenikov tudi tistim otrokom, ki se šolajo v zasebnih šolah brez koncesije (Redipedia 2013; Informe OEI... 1997) .

Zasebne šole, ki želijo pridobiti koncesijo, morajo izpolnjevati naslednje pogoje:

- nuditi morajo brezplačno izobraževanje za vse
- ustanovljen mora biti Svet šole
- vstopni pogoji za učence morajo biti enaki kot v javnih šolah (upošteva se letni dohodek na družinskega člana, oddaljenost šole od kraja bivanja ali zaposlitve staršev, število družinskih članov, prednost imajo tisti, ki na šoli že imajo kakega sorodnika, bodisi učenca ali strokovnega delavca in otroci s posebnimi potrebami (84. člen LOE 2013)
- zagotovljeni morajo biti pogoji za izvajanje kakovostnega vzgojno-izobraževalnega procesa
- izbor učiteljev mora biti narejen na podlagi javnega razpisa (Redipedia 2013; 14. člen LODE 2013)

Med šolami, ki želijo pridobiti koncesijo, imajo prednost šole, ki:

- se nahajajo na ekonomsko slabše razvitih območjih
- zadostujejo izobraževalnim potrebam na območju, na katerem se nahajajo
- že imajo pedagoške izkušnje na področju izobraževanja
- delujejo po principu sodelovanja z okolico (Redipedia 2013)

Sistem financiranja javnih šol in zasebnih šol s koncesijo, ki so del mreže javnega šolstva, se deli na več ravni. Država razporeja finančna sredstva iz državnega proračuna med ministrstva. Ministrstvo za šolstvo, kulturo in šport nato glede na število prebivalcev in ekonomsko razvitost posamezne avtonomne skupnosti omenjena sredstva razporedi med avtonomne skupnosti. Od avtonomne skupnosti pa je odvisno, koliko prejetih finančnih sredstev bo namenila področju izobraževanja in koliko jih bo razporedila na druga področja (prav tam).

V spodnji razpredelnici so prikazana področja financiranja, ki so dodeljena posamezni upravi.

	UPRAVA AVTONOMNE SKUPNOSTI	LOKALNA UPRAVA
KADER	Učitelji, administrativno osebje.	Vzdrževalno osebje (hišnik, čistilec, kuhar...).
OPERATIVNI STROŠKI	Didaktični material, fotokopije, pisalne potrebščine.	Elektrika, voda, ogrevanje.
INVESTICIJE	Večji investicijski vložki (infrastruktura), ostali večji izdatki (oprema, računalniki...).	Gradbena popravila.

Tabela 4: Deljenje pristojnosti na področju financiranja. [Vir: Financing schools in Europe, Eurydice report 2014, str. 69].

Tako slovenske kot španske zasebne šole s koncesijo so upravičene do sredstev iz državnega proračuna, ki v celoti krijejo materialne stroške in plače učiteljev, ne pripadajo pa jim sredstva za naložbe, investicijsko vzdrževanje in opremo. Prav tako so skladni pogoji za pridobitev koncesije, ki se nanašajo na vsebino vzgojno-izobraževalnega procesa. Le-ta mora biti

po kakovosti primerljiv s tistim, ki ga izvajajo javne šole, v primeru zasebnih šol s posebnimi pedagoškimi načeli, pa morajo učenci dosegati minimalne standarde znanja. Ena izmed zahtev, ki jo navaja zakonodaja v obeh državah, je izbor učiteljskega kadra z javnim razpisom. V Španiji so med obveznimi pogoji za pridobitev koncesije tudi javnim šolam enaki vstopni pogoji v primeru prevelikega vpisa, pri katerih se upošteva letni dohodek na družinskega člana, oddaljenost od kraja bivanja, število družinskih članov ter morebitni sorodniki, ki že obiskujejo izbrano šolo. Prav tako imajo prednost šole, ki se nahajajo na ekonomsko slabše razvitih območjih. Opazimo lahko, da so dodatni pogoji za pridobitev koncesije v Španiji posledica prekomernega vpisa na javne osnovne šole, zato lahko sklepamo, da želi država na ta način razbremeniti javne šole in omogočiti brezplačno šolanje za vse. V Sloveniji tovrstna dopolnitev zakona še ni potrebna, saj se javne šole ne srečujejo s prevelikim številom učencev in je obvezno izobraževanje vsem omogočeno na javni ravni, medtem ko so zasebne osnovne šole s koncesijo pri nas predvsem v vlogi obogatitve izobraževalnega sistema in ne toliko razbremenitve, kot je to značilno za Španijo. Tudi na področju financiranja se pristojnosti v Španiji delijo na državno, avtonomno in lokalno raven, medtem ko je razporejanje sredstev v Sloveniji na dveh, državni in lokalni. Glede na obliko finančne pomoči, ki jo država nudi za šolanje v zasebnih šolah, v Španiji posamezne avtonomne skupnosti omogočajo posredno financiranje z davčnimi olajšavami na šolnine, v Sloveniji pa je financiranje predvsem neposredno v obliki prispevkov glede na porabljenih sredstev za učenca v javni šoli.

7. POGOJI KADROVANJA V ZASEBNIH ŠOLAH

7.1 Slovenija

Učitelji v zasebnih šolah v Sloveniji, ki izvajajo javno veljavne izobraževalne programe, morajo izpolnjevati enake izobraževalne pogoje kot njihovi kolegi v javnih šolah (33. člen ZOFVI 2007).

V zasebni osnovni šoli lahko poučuje, kdor:

- izpolnjuje pogoje za učitelja v javni osnovni šoli, torej ima enako izobrazbo
- aktivno govori slovenski jezik
- ima stalno bivališče v Republiki Sloveniji
- ni bil pravnomočno obsojen zaradi naklepnega kaznivega dejanja ali kaznivega dejanja zoper spolno nedotakljivost
- je vpisan v razvid ministrstva za šolstvo (36. člen ZOFVI 2007)

Plače učiteljev v zasebni šoli, ki se financira iz javnih sredstev, so oblikovane v skladu s kolektivno pogodbo, zakonom in drugimi predpisi, ki veljajo za javne šole. V nasprotnem primeru se financiranje iz državnega proračuna ukine (89. člen ZOFVI). V tem primeru je država dolžna zagotoviti dokončanje izobraževanja otrokom iz zasebne šole, ki ne izvaja več javno veljavnega programa zaradi prenehanja financiranja iz javnih sredstev (91. člen ZOFVI 2007).

Kot povzema Šimenc (2007, str. 104) v zasebnih šolah, ki so sofinancirane iz javnih sredstev, plače učiteljev torej ne smejo presegati plač učiteljev enakih ali primerljivih predmetov v javnih šolah. Za izplačilo veljajo enaka določila kot za učitelje v javnih šolah. Če plače učiteljev v zasebnih šolah ne dosega plač učiteljev v javnem šolstvu, pa ne smejo biti manjše od deleža, ki ga za plače prispeva država (prav tam).

Strokovni delavci v zasebnih šolah, ki izvajajo javno veljavne programe, morajo v skladu z zakonom opraviti strokovni izpit, kar pa ne velja za šole, ki izvajajo programe po posebnih pedagoških načelih (104. člen ZOFVI 2007).

Strokovni izpit vključuje:

- poznavanje ustavne ureditve Republike Slovenije, človekovih ter otrokovih pravic in temeljnih svoboščin ter predpisov, ki izhajajo iz njih
- predpise, ki se nanašajo na področje vzgoje in izobraževanja
- poznavanje slovenskega knjižnega jezika oziroma na območjih narodnostnih manjšin italijanski oziroma madžarski jezik (31. in 33. člen Pravilnika o pripravništvu in o strokovnem izpitu strokovnih delavcev na področju vzgoje in izobraževanja 2006)

Pripravništvo za učitelje ni obvezno, možno pa ga je opravljati s sklenjeno pogodbo o zaposlitvi ali s pogodbo o volonterskem pripravništvu. Pripravništvo traja 6, 8 ali 10 mesecev, odvisno od stopnje izobrazbe (srednješolska, višješolska ali visokošolska), ki jo posameznik ima. V primeru odsotnosti z dela se lahko podaljša, v primeru zaposlitve ali uspešnega dela pa skrajša. Skupaj z mentorjem pripravnik načrtuje in izvaja vzgojno-izobraževalno delo ter opravlja samostojne nastope, pripravništvo pa se lahko izvaja tako v javni kot v zasebni šoli (3., 5.-8., 17., 21. člen Pravilnika o pripravništvu strokovnih delavcev na področju vzgoje in izobraževanja 2006, 110., 111. in 113. člen ZOFVI 2007).

Pogoje, ki so predpisani za strokovne delavce v javnih šolah, so dolžni izpolnjevati tudi strokovni delavci zasebnih šol, ki izvajajo javno veljavne programe. To določilo pa ne velja za šole, ki izvajajo izobraževalni program po posebnih pedagoških načelih (104. člen ZOFVI 2007). Prav tako Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2007) posebej ne

opredeljuje pogojev kadrovanja v zasebnih šolah, ki ne izvajajo javno veljavnih programov.

7.2 Španija

Učitelji v zasebnih šolah s koncesijo morajo imeti enako ali vsaj primerljivo izobrazbo kot njihovi kolegi v javni šoli. Primerljivost izobrazbe ugotavlja pristojni vzgojno-izobraževalni organ posamezne avtonomne skupnosti v sodelovanju z Ministrstvom za šolstvo, kulturo in šport. Prvo leto poučevanja mora imeti učitelj novinec ob sebi mentorja, ki ga usmerja in skupaj z njim pripravlja učne načrte, za katere si oba delita odgovornost (100. in 101. člen LOE 2013). Od posamezne avtonomne skupnosti je odvisno, kako dolga bo praksa učitelja novinca. Ta lahko traja od treh mesecev do enega šolskega leta. Prav tako je avtonomna skupnost tista, ki določa, na kak način se bo izvajala praksa, ali je obvezna stalna ali samo delna prisotnost učitelja novinca. Ob koncu uvajalnega obdobja upravni organ avtonomne skupnosti odloči, če je praktikant uspešno opravil prakso. V kolikor oceni, da je ni, ima samo še enkrat možnost opravljati prakso. Po drugem neuspešnem poskusu izgubi pravico do naziva učitelj. V zasebnih šolah s koncesijo znaša poskusna doba novo zaposlenega učitelja štiri mesece, v zasebnih šolah brez koncesije pa tri mesece (Redipedia 2013).

Plače učiteljev v zasebnih šolah s koncesijo in v zasebnih šolah brez koncesije so oblikovane v skladu s kolektivno pogodbo in ne smejo presegati plač učiteljev v javnih šolah (4., 5. in 6. člen LOE 2013).

Za poučevanje v javnih šolah in zasebnih šolah s koncesijo morajo učitelji opraviti sprejemni, strokovni izpit (oposiciones), ki je za vsako izobraževalno stopnjo drugačen. Na podlagi javnega razpisa Ministrstva za šolstvo, kulturo in šport se kandidati prijavijo za opravljanje izpita, ob tem pa morajo izpolnjevati določene pogoje. Skupni, osnovni pogoji za pristop k izpitu so določeni na državni ravni, dodatne kriterije, kot so znanje obeh uradnih jezikov ipd., pa določi vsaka avtonomna skupnost posebej. Izpit je

sestavljeno iz treh stopenj. Na prvi stopnji se ocenjujejo specifična znanja iz področja, ki ga bo posameznik poučeval in pedagoška usposobljenost. Druga stopnja služi preverjanju in vrednotenju ustreznosti akademske izobrazbe in predhodnih izkušenj na področju poučevanja. Tretja stopnja predstavlja praktični del, kjer morajo izbrani kandidati dokazati svojo usposobljenost. Uspešno opravljen izpit je pogoj za poučevanje v javnem sektorju. V zasebnih šolah brez koncesije strokovni izpit ni potreben. Izbirni postopek se opravi preko življenjepisov in delovnih izkušenj kandidata. Z izbranim kandidatom se sklene pogodba o zaposlitvi v skladu z določili zakona o delovnih razmerjih (Redipedia 2013).

Pogoji zaposlovanja učiteljev v slovenskih in španskih zasebnih šolah zahtevajo izobrazbo, primerljivo s tisto, ki jo imajo učitelji javnih šol. V obeh državah je obvezno opravljanje strokovnega izpita, ki omogoča poučevanje v javnih šolah. Slovenska zakonodaja zahteva strokovni izpit tudi za učitelje v zasebnih šolah, medtem ko v Španiji to ni potrebno. Obratna situacija pa je pojavi pri pripravništvu. To je namreč v Španiji obvezno, Slovenija pa ga v zakonodaji opredeljuje zgolj kot zaželenega. Kljub temu je potrebno omeniti, da brez pripravništva posameznik ne more opravljati strokovnega izpita, kar mu posledično onemogoča zaposlitev, torej lahko trdimo, da je poljubnost opravljanja pripravništva zgolj navidezna možnost izbire, saj je le-to pogoj za aktivno vključitev v poučevanje. Na pomembnost pripravništva in pedagoške prakse opozarjata tudi Handal in Lauvas (v Cvetek b.l., str. 2), ko poudarita, da je za premostitev razkoraka med teorijo in prakso nujno vključiti prakso že v študijski program (prav tam).

8. DELEŽ JAVNIH IN ZASEBNIH ŠOL

V tem poglavju smo zbrali podatke o številu zasebnih šol v posamezni državi in o odstotku učencev, vpisanih vanje. Pri tem smo se omejili na obdobje zadnjih treh šolskih let, za katera obstajajo javno dostopni uradni podatki o parametrih, ki smo jih želeli analizirati. Zanimalo nas je predvsem ali se

število zasebnih šol in odstotek njihovih učencev z leti povečuje, zato smo omenjene vrednosti v razpredelnicah posebej poudarili.

V prvih treh tabelah imamo podatke o številu šol, ki izvajajo obvezno izobraževanje za vsako državo posebej, znotraj Španije pa smo ločili še primarno in nižjo sekundarno stopnjo, saj sta pogosto tudi fizično ločeni in vzgojno-izobraževalnega procesa ne izvajata v isti stavbi.

ŠPANIJA (primarna stopnja)					
Šolsko leto	Št. vseh šol	Št. in delež javnih šol	Št. in delež vseh zasebnih šol	Št. zasebnih šol s koncesijo	Št. zasebnih šol brez koncesije
2010/2011	13.880	10.398 (75,0%)	3.482 (25,0%)	3.046	436
2011/2012	13.895	10.406 (74,9%)	3.489 (25,1%)	3.060	429
2012/2013	13.908	10.413 (74,9%)	3.495 (25,1%)	3.060	435

Tabela 5: Delež javnih in zasebnih šol v Španiji na primarni stopnji. [Vir: Ministerio de educación, cultura y deporte. Dostopno na: <http://www.mecd.gob.es/portada-mecd/> (Pridobljeno 3. 2. 2014) in Instituto Nacional de Estadística. Dostopno na: <http://www.ine.es/> (Pridobljeno 3. 8. 2014)].

Zbrani podatki kažejo, da se število zasebnih osnovnih šol, tako tistih s koncesijo, kot tistih brez nje, v Španiji na primarni stopnji v zadnjih štirih letih nekoliko povečuje in predstavlja dobro četrtino vseh osnovnih šol.

ŠPANIJA (nižja sekundarna stopnja)					
Šolsko leto	Št. vseh šol	Št. in delež javnih šol	Št. in delež vseh zasebnih šol	Št. zasebnih šol s koncesijo	Št. zasebnih šol brez koncesije
2010/2011	7.421	4.249 (57,3%)	3.172 (42,7%)	2.777	395
2011/2012	7.418	4.233 (57,1%)	3.185 (42,9%)	2.749	391
2012/2013	7.364	4.173 (56,7)	3.191 (43,3%)	2.786	405

Tabela 6: Delež javnih in zasebnih šol v Španiji na sekundarni stopnji. [Vir: Ministerio de educación, cultura y deporte. Dostopno na: <http://www.mecd.gob.es/portada-mecd/> (Pridobljeno 3. 2. 2014) in Instituto Nacional de Estadística. Dostopno na: <http://www.ine.es/> (Pridobljeno 3. 8. 2014)].

Še v nekoliko večjem deležu se povečuje tudi delež zasebnih osnovnih šol na nižji sekundarni stopnji, ki je v šolskem letu 2012/2013 znašal že dobrih 43,0%.

Opazimo lahko, da Španija sledi evropskemu trendu postopne rasti deleža zasebnih šol in se po podatkih Eurydica uvršča med evropske države z najvišjim deležem zasebnih šol (Eurydice. Key data... 2012, str. 32).

SLOVENIJA					
Šolsko leto	Št. vseh šol	Št. in delež javnih šol	Št. in delež vseh zasebnih šol	Št. zasebnih šol s koncesijo	Št. zasebnih šol brez koncesije
2010/2011	790	787 (99,6%)	3 (0,4%)	3	/
2011/2012	789	785 (99,5%)	4 (0,5%)	Ni podatka	Ni podatka
2012/2013	791	785 (99,0%)	6 (1,0%)	5	1

Tabela 7: Delež javnih in zasebnih osnovnih šol v Sloveniji. [Vir: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: www.stat.si/ (Pridobljeno 1. 3. 2014)].

V Sloveniji je delež zasebnih osnovnih šol mnogo manjši kot v Španiji, pa vendar se postopoma nekoliko povečuje in je v zadnjem izmerjenem obdobju znašal 1,0% vseh osnovnih šol.

Naslednji dve tabeli prikazujeta odstotek učencev, ki so bili v izbranem obdobju vpisani v zasebne osnovne šole.

ŠPANIJA						
Šolsko leto	Delež učencev v javnih šolah		Delež učencev v zasebnih šolah			
	Primarna st.	Nižja sekund. stopnja	s koncesijo		brez koncesije	
			Primarna stopnja	Nižja sekund. stopnja	Primarna stopnja	Nižja sekund. stopnja
2010/2011	67,5%	65,9%	28,3%	30,6%	4,2%	3,5%
2011/2012	67,6%	65,9%	28,4%	30,6%	4,0%	3,5%
2012/2013	67,6%	66,0%	28,5%	30,6%	3,9%	3,4%

Tabela 8: Delež učencev v javnih in zasebnih osnovnih šolah v Španiji. [Vir: Ministerio de educación, cultura y deporte. Dostopno na: <http://www.mecd.gob.es/portada-mecd/> (Pridobljeno 3. 2. 2014) in Instituto Nacional de Estadística. Dostopno na: <http://www.ine.es/> (Pridobljeno 3. 8. 2014)].

Tudi tukaj lahko opazimo postopno večanje deleža otrok, vpisanih v zasebne šole s koncesijo, ter enak ali nekoliko nižji odstotek tistih, ki se vpisujejo v zasebne šole brez koncesije na primarni stopnji. Na sekundarni stopnji ostaja razmerje med učenci v javnih in zasebnih šolah skoraj nespremenjeno.

SLOVENIJA		
Šolsko leto	Delež učencev v javnih šolah	Delež učencev v zasebnih šolah
2010/2011	99,7%	0,3%
2011/2012	99,6%	0,4%
2012/2013	99,5%	0,5%

Tabela 9: Delež učencev v javnih in zasebnih osnovnih šolah v Sloveniji. [Vir: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: www.stat.si/ (Pridobljeno 1. 3. 2014)].

V Sloveniji je glede na majhen delež zasebnih osnovnih šol tudi odstotek otrok, vpisanih vanje temu primerno majhen, z leti je malenkostno zrasel.

Če primerjamo odstotke otrok, vpisanih v zasebne osnovne šole v Sloveniji in Španiji z evropskim povprečjem, ki po podatkih OECD (2012) znaša 17,9 odstotka, ugotovimo, da se Španija nahaja visoko nad povprečjem, medtem ko je v Sloveniji rast zasebnih šol in s tem odstotek otrok, vpisanih vanje, zelo počasna in previdna.

V obeh analiziranih državah opažamo, da so zasebne osnovne šole v zadnjih letih nekoliko v porastu, manj v Sloveniji. Dejavnikov, ki vplivajo na širjenje zasebnega sektorja šolstva je več, kateri prevladuje, pa je v veliki meri odvisno od naravnosti šolskega sistema posamezne države. Med najbolj očitnimi želimo izpostaviti dva. Prvi se nanaša na bogatenje sistema javnih šol, človekove pravice ter enake možnosti izobraževanja. Drugi dejavnik pa je povezan z neoliberalnimi težnjami, ki od konca 20. stoletja krojijo politiko večine držav v Evropi in po svetu. Tako slovenski kot španski šolski sistem si prizadevata, da bi vsem državljanom omogočila brezplačno osnovno šolstvo. Možnost izbire obe državi podpirata s 100-odstotnim financiranjem zasebnih šol s koncesijo in na videz dajeta vtis, da zasebne šole podpirata predvsem v duhu zagotavljanja enakih možnosti izobraževanja, vendar je ob

tem potrebno raziskati tudi morebitna prikrita načela neoliberalne politike, ki jih lahko država udejanja preko tako imenovane modernizacije šolstva, kot izpostavlja Kodelja (2005, str. 318). V španskem izobraževalnem prostoru se odpirajo številne razprave o vplivu, ki ga ima neoliberalizem na izobraževanje. V drugi polovici 20. stoletja se je izobraževanje odprlo trgu in privatizaciji ter počasi vendar vztrajno začelo izpodrivati javne šole (Bernal Agudo in Lorenzo Lacruz 2012, str. 8-9). K temu je pripomogla tudi podaljšana šolska obveznost do 16. leta, pri čemer država ni zmogla sama pokriti vseh izobraževalnih potreb, ki so s tem nastale, zato je s koncesijami podelila javno veljavnost veliki večini zasebnih šol. O tem priča tudi zanemarljiv odstotek zasebnih šol brez koncesije (Prats 2005, str. 226). Pomembno vlogo s privatizacijo ponovno dobiva cerkev. Ko govorimo o zasebnih šolah s koncesijo, je v Španiji kar 80 odstotkov le-teh konfesionalnih. Verouk je sicer res lahko zgolj izbirni predmet, vendar učni načrt zanj pripravi cerkev, ki prav tako sama izbira učitelje, ki ga poučujejo. Plača, ki jo prejmejo učitelji verouka, pa je zagotovljena iz javnih sredstev (Bernal Agudo in Lorenzo Lacruz 2012, str. 104). V Sloveniji so vplivi neoliberalne politike na področju šolstva nekoliko milejši, saj se izrazite neoliberalne težnje vsaj v osnovnem šolstvu še ne kažejo. Glede na število zasebnih osnovnih šol in njihovo počasno rast se pridružujemo tezi avtorjev Bele knjige (2011, str. 427), ki menijo, da so zasebne šole v Sloveniji predvsem v vlogi obogatitve šolskega sistema.

9. NADZOR NAD ZASEBNIM ŠOLSTVOM

9.1 Slovenija

Za nadzor nad izvajanjem zakonov, drugih predpisov in aktov, ki urejajo organizacijo, namensko porabo javnih sredstev in opravljanje dejavnosti vzgoje in izobraževanja je zadolžena šolska inšpekcija. Izvaja jo Inšpektorat RS za šolstvo in šport v skladu z Zakonom o šolski inšpekciji, in sicer na

področju dejavnosti vzgoje in izobraževanja, ki jo opravljajo vrtci, osnovne šole, glasbene šole, nižje in srednje poklicne šole, srednje tehniške in strokovne šole, gimnazije, višje strokovne šole, zavodi za usposabljanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, organizacije za izobraževanje odraslih in zasebniki, ki izobražujejo po javno veljavnih programih (Ministrstvo za šolstvo...).

Inšpekcijska služba preverja zakonitost dela šole in skladnost načina in rezultatov dela z napovedmi v programu, ki ga je šola predložila ob ustanovitvi. Za vsako spremembo programov je treba pridobiti strokovno verifikacijo in ponoviti postopek, ki je potreben za ustanovitev šole. Šola ob ustanovitvi predloži program dela, ki ga dobijo tudi starši (32. člen ZOsn 2006).

Inšpekcija preverja, ali se šola drži lastnega programa in izpolnjuje obljube, ki jih je dala staršem glede pogojev in kvalitete pouka. Inšpekcija tudi preverja, če šola redno vodi evidenco vpisa v šolo in evidenco obiskovanja pouka (100. člen ZOsn 2006).

Nadzor kvalitete pouka predstavlja vsakoletno preverjanje znanja generacije, ki zapušča šolo (64.-66. člen in 72.-73. člen ZOsn 2006). V posebnem položaju pa so tiste zasebne šole, ki so bile ustanovljene pred kratkim. Do končnega preverjanja, kjer se bo pokazalo znanje učencev, je še daleč, zato je treba kvaliteto pouka prve generacije učencev preverjati sproti (17. in 20. člen ZOFVI 2007).

Področja in vrste nadzora v šolah

V zasebnih šolah, ki izvajajo javno veljavne programe, se nadzor nanaša predvsem na organizacijo, financiranje in izvajanje javno veljavnih programov:

- opravljanje vzgojno-izobraževalne dejavnosti v skladu s koncesijsko pogodbo

- vodenje pedagoške dokumentacije in evidenc ter izdajanje javnih listin
- izvajanje dejavnosti skladno z aktom o ustanovitvi vrtca oziroma šole, vpisom v sodni register in vpisom v razvid izvajalcev vzgojno-izobraževalnih programov
- izpolnjevanje standardov in normativov za izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov (Ministrstvo za šolstvo...)

9.2 Španija

Vsaka avtonomna skupnost ima svojo inšpekcijsko službo, ki je odgovorna za nadzorovanje izpolnjevanja zakonskih določil, ki jih morajo spoštovati tako javne kot zasebne šole. V pristojnosti posamezne avtonomne skupnosti je, da oblikuje inšpekcijsko službo in nadzoruje delovanje vzgojno-izobraževalnih ustanov (148. in 153. člen LOE 2013).

Španski Zakon o izobraževanju kot osnovne naloge inšpekcijske službe navaja:

- nadzorovanje programov, ki se izvajajo v izobraževalnih ustanovah s pedagoškega in organizacijskega vidika
- nadzorovanje poučevanja (ali učitelji dosledno izvajajo predmet, ki ga poučujejo)
- preverjanje doslednosti upoštevanja zakonskih določil in pravil
- sodelovanje pri evalvaciji izobraževalnega sistema
- opozarjanje vseh sodelujočih v izobraževalnem procesu na pravice in iz njih izhajajoče dolžnosti, ki jih imajo v šoli (151. člen LOE 2013)

Poleg inšpekcijskih služb avtonomnih skupnosti, država izvaja nadzor nad vzgojno-izobraževalnimi institucijami tudi preko višje inšpekcije, ki je v neposredni pristojnosti države in je najvišji nadzorni organ (149. in 150. člen LOE 2013).

Naloge višje inšpekcije so:

- preverjanje doslednega vključevanja osnovnih kurikularnih načel, ki jih predpisuje država
- preverjanje izpolnjevanja pogojev za pridobitev akademskih nazivov
- nadzor nad zagotavljanjem osnovnih pogojev, ki zagotavljajo pravičnost v izobraževanju
- preverjanje upravičenosti dodeljenih subvencij in štipendij v skladu s splošnimi predpisi (150. člen LOE 2013).

Obe državi torej vzpostavljata nadzor nad zasebnimi šolami in na ta način posegata v avtonomijo le-teh. Nadzor nad zasebnimi šolami v Španiji poteka na dveh ravneh, avtonomni in državni, saj gre za decentraliziran sistem z deljeno pristojnostjo, medtem ko ima v Sloveniji nadzor v rokah država. Načelno vprašanje, ki se postavlja Šimencu (1996, str. 16) pri državnem nadzorovanju zasebnih šol, je vprašanje, čemu sploh potrebujemo javni nadzor in »od kod pravica države, da se na področju šolstva vmešava v zasebno sfero?« (prav tam). Interes države se utemeljuje s posledicami, ki jih prinaša slabo, nenadzorovano izobraževanje. Stroške le-tega namreč nosijo vsi člani družbe. Drug argument, ki zagovarja državni nadzor nad zasebnimi šolami, pa je interes države, da nadzira, kako starši izpolnjujejo svojo dolžnost skrbi za otroka (prav tam). Pri iskanju odgovorov pa ne smemo prezreti Holtappelsovega opozorila (v Šimenc 1996, str. 17), da so zgodovinsko gledano prav državne šole tiste, ki so ljudi osvobodile zasebnih šol. Širitev državnega monopola nad šolstvom v preteklosti ni imela namena zgolj širiti državno pristojnost na vsa področja, pač pa je bilo s posegom države na področje šolstva prvič zagotovljeno brezplačno šolanje za vse otroke, ne glede na socialni položaj. Prav državna intervencija je bila tista, ki je pomenila demokratizacijo izobraževanja (prav tam).

Povzamemo lahko, da je nadzor države nad zasebnim šolstvom eden izmed pomembnih ukrepov, če želimo otrokom zagotoviti kakovostno in primerljivo izobraževanje tako v javnih kot zasebnih institucijah ter zavarovati njihove pravice. Prav tako terja nadzor (so)financiranje zasebnih šol, saj je ena izmed nalog inšpekcijske službe v obeh državah preverjati, ali gredo finančna sredstva iz državnega proračuna tja, kamor so bila namenjena. Tako v Sloveniji kot Španiji je državni nadzor vzpostavljen z državnim kurikulumom in nacionalnim preverjanjem ali s šolsko inšpekcijo, zato ju lahko uvrstimo med države z majhno stopnjo šolske avtonomije.

10. PROGRAM, UČNI JEZIK IN UČBENIKI

10.1 Slovenija

Zasebna šola določi program v skladu s svojimi akti. Obvezni predmeti, ki jih mora izvajati tudi zasebna šola, so slovenščina in italijanščina ali madžarščina na narodno mešanih območjih, matematika, tuj jezik, zgodovina, državlјanska in domovinska vzgoja in etika, športna vzgoja, vsaj en naravoslovni, en družboslovni predmet in en predmet s področja umetnosti (28. člen ZOsn 2006).

Zasebne šole, ki izvajajo program osnovne šole po posebnih pedagoških načelih (Waldorfska, Montessori ipd.), lahko oblikujejo program osnovne šole tako, da zagotovijo minimalna znanja, ki omogočajo zaključitev osnovnošolskega izobraževanja. Javno veljavnost takšnega programa mora potrditi strokovni svet (28. člen ZOsn 2006 in 17. člen ZOFVI 2007).

Šolski koledar, oblikovanje oddelkov, razredov, učnih skupin, delitev na vzgojno-izobraževalna obdobja in izvajanje vzgojno-izobraževalnega dela za zasebne šole ni zakonsko določeno (33.-39. člen ZOsn 2006).

Prav tako v zasebnih šolah ni obvezna diferenciacija in prehajanje med nivoji (43. člen ZOsn 2006).

Učni jezik v osnovni šoli je slovenski, v osnovnih šolah na območju narodnostnih manjšin, ki so opredeljena kot narodno mešana območja pa se učenci obvezno učijo italijanski jezik, če gre za šolo s slovenskim učnim jezikom oziroma slovenski jezik, če gre za šlo z italijanskim učnim jezikom. Na območju madžarske narodne manjšine v dvojezičnih osnovnih šolah je učni jezik slovenski in madžarski (6. člen ZOsn 2006 in 3. člen ZOFVI 2007).

V zasebnih osnovnih šolah, ki izvajajo javno veljavne programe, je dovoljena uporaba zgolj tistih učbenikov, ki so potrjeni s strani pristojnega strokovnega sveta, med tem ko se v zasebnih šolah brez koncesije to določilo nanaša samo na obvezne predmete (21. člen ZOFVI 2007).

10.2 Španija

Obvezni predmeti na primarni stopnji izobraževanja, ki jih mora izvajati zasebna šola, so kastiljščina, uradni jezik avtonomne skupnosti, v kateri se šola nahaja, tuj jezik, matematika, likovna vzgoja, športna vzgoja, zemljepis, zgodovina, likovna vzgoja ter državljanska vzgoja in etika (World data... 2006/2007).

Obvezni predmeti na nižji sekundarni stopnji pa so naravoslovne vede, družboslovne vede (sociologija, geografija, zgodovina), športna vzgoja, umetnostna vzgoja, matematika, kastiljski jezik in književnost ter uradni jezik avtonomne skupnosti s pripadajočo književnostjo. Kot neobvezen del pouka je učencem vsa leta na voljo tudi verski pouk (World data... 2006/2007).

Sestavo predmetnika in število ur v avtonomnih pokrajinah z dvema uradnima jezikoma v 55% določa nacionalni kurikulum, v pokrajinah, kjer je uradni jezik samo eden, pa 65% (Eurypedia).

Učni jezik v osnovni šoli je kastiljščina, razen na šolah, ki izvajajo dvojezične programe, kjer je pouk v kastiljščini in angleščini (Eurypedia).

V skladu z normativi za sestavo učbenikov morajo le-ti slediti spoštovanju načel, vrednot, pravic in dolžnosti državljanov. Šole lahko svobodno izbirajo učbenike, vendar mora vsak učbenik ostati v veljavi vsaj 4 leta (Eurypedia).

Primerjava obveznih učnih predmetov v osnovni šoli je pokazala, da imajo tako slovenski kot španski otroci na urniku enake ali primerljive predmete. V Španiji se na obeh stopnjah učijo še dodatnega predmeta, ki ga predstavlja uradni jezik avtohtone skupnosti s pripadajočo književnostjo, na vseh stopnjah pa imajo na voljo tudi verski pouk. Učni jezik je v obeh državah prvi uradni jezik. Izjema v Sloveniji so narodnostno mešana območja, kjer sta v uporabi dva jezika in dvojezični programi v Španiji, kjer pouk poteka v kastiljščini in angleščini. Pri izbiri učbenikov lahko zasebne šole s koncesijo v Sloveniji uporabljajo zgolj učbenike, ki so na seznamu potrjenih učbenikov, v zasebnih šolah s posebnimi pedagoškimi načeli pa se ta določila nanašajo zgolj na obvezne predmete. Španski šolski sistem ima na tem področju ohlapnejšo zakonodajo, saj lahko šole učbenike izbirajo povsem svobodno, edini pogoj je, da izbran učbenik ostane v veljavi vsaj štiri leta.

11. KAKO POSAMEZNA DRŽAVA SPODBUJA ZASEBNO ŠOLSTVO

Kot smo že poudarili v teoretičnem delu, je funkcija, ki jo ima v posamezni državi zasebno šolstvo, odvisna predvsem od položaja, ki ga zasebno šolstvo zavzema v državnem šolskem sistemu. Zanima nas tudi, na kak način ga spodbuja oziroma katere mehanizme uporablja, da bi ga omejila.

11.1 Slovenija

Med cilje osnovnošolskega izobraževanja slovenska zakonodaja uvršča zagotavljanje splošne izobrazbe za vse, vzgajanje za spoštovanje drugačnosti, »spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter s tem razvijanje sposobnosti za življenje v demokratični družbi [...] in doseganje mednarodno primerljivih standardov znanja« (2. člen ZOsn 2006). Temeljne vzgojno-izobraževalne vrednote v Sloveniji izhajajo iz Splošne deklaracije o človekovih pravicah (1948), ki državo zavezuje, da spoštuje pravico staršev do izbire šole za svojega otroka. Od tega, kako je v posamezni državi razumljena ta pravica pa je odvisno, kakšna je pri tem obveznost države. Slovenska zakonodaja zasebnim šolam s koncesijo namenja 100% sredstev, ki jih država zagotavlja za plače in materialne stroške na učenca v javni šoli (138. člen ZOFVI 2007). V Sloveniji torej lahko govorimo o pozitivni pravici, saj država ne le dopušča, pač pa z neposrednim sofinanciranjem tudi spodbuja nastajanje zasebnih šol (Kodelja 1995, str. 16-21). Poleg financiranja javnega sistema podpira zasebne šole in sodeluje z zasebnim sektorjem. Na ta način staršem ni potrebno plačevati za šolanje svojih otrok ali pa so šolnine nizke in omogočajo šolanje v zasebnih šolah tudi nižjim socialnim razredom (Daphne Jonson v Šimenc 1996, str. 22-23). Ne moremo torej trditi, da imajo zasebne šole v Sloveniji predvsem vlogo elitnih šol, vsaj z vidika financiranja ne, imajo pa selektivno vlogo pri vpisu. Mnoge zasebne šole namreč pogojujejo šolanje s poznavanjem ideologije in pedagoških načel, ki jim sledijo, vstopne pogoje pa lahko oblikujejo poljubno, glede na socialni

položaj, intelektualne sposobnosti in podobno (Kodelja 1995, str. 8). Za razliko od javnih šol so zasebne šole tiste, ki same izbirajo učence, ki jih želijo.

Pri uvajanju zasebnih šol v slovenski prostor so snovalci Bele knjige (1995) podali nekaj predlogov, ki bi jih bilo smiselno upoštevati pri zakonskem urejanju področja zasebnega šolstva. Med načeli, ki jih velja izpostaviti sta načelo enakih možnosti in skrbi za kvaliteto ter načelo povezovanja nadzora in financiranja. »Pri urejanju zasebnega šolstva je torej nujno potrebno zagotoviti možnost vpisa v zasebno šolo tudi otrokom premoženjsko šibkejših staršev. Prav tako moramo biti pozorni, da prožnejši zakonski okviri v zasebnih šolah ne zmanjšujejo kakovosti izobraževanja in nivoja znanja« (Bela knjiga... 1995, str. 244). Omenjeno načelo je bilo upoštevano pri zakonskem opredeljevanju zasebnega šolstva. Država namreč finančno podpira zasebne šole in omejuje višino šolnin. Le-ta lahko za učenca, ki ne presega materialnega cenzusa za pridobitev državne štipendije znaša največ 15%, ki jih javni šoli država nameni za plače učiteljev in materialne stroške na učenca (88. člen ZOFVI 2007). Na ta način je možnost izbire šole in odpravljanje socialnih razlik na področju enakih izobraževalnih možnosti zakonsko regulirana. Zakon o osnovni šoli (2006) in Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2007) predstavljata zakonski okvir za nadzorovanje kakovosti izobraževanja in nivoja znanja. Nadzor nad delovanjem in izvajanjem vzgojno-izobraževalnega procesa opravlja inšpekcijska služba, ki preverja doslednost pri izvajanju javno veljavnega programa. Nivo znanja se preverja na nacionalnih preverjanjih znanja, ki so obvezna tudi za učence zasebnih osnovnih šol (64. člen ZOsn 2006). Strnemo lahko, da so bila omenjena načela Bele knjige (1995) dosledno upoštevana pri oblikovanju šolske zakonodaje na področju zasebnega šolstva in imajo zakonsko podlago.

Kot pglavitni cilj uvajanja zasebnih šol je Bela knjiga (1995) izpostavila bogatenje javne ponudbe, omogočanje večje izbire staršem, večje prilagajanje

javnega sistema ter dopolnjevanje javne šolske mreže (Bela knjiga... 1995, str. 245). Tudi ta načela so se udejanjila in dobila zakonsko podlago. S sofinanciranjem zasebnih šol, ki je v primerjavi z zahodnoevropskimi državami celo nadpovprečno (Kodelja 1995, str. 21), zasebno šolstvo dopolnjuje javno mrežo šol in z omogočanjem izbire ne glede na socialni status bogati javno ponudbo. In prav bogatenje izobrazbenih možnosti je poglobljena značilnost zasebnega osnovnega šolstva v Sloveniji.

11.2 Španija

Španski izobraževalni sistem si v skladu z Ustavo (1978) prizadeva za kakovostno izobrazbo za vse, politiko enakih možnosti in preprečevanje diskriminacije ter izobraževanje v vlogi blažilca osebnih, kulturnih, ekonomskih in socialnih neenakosti (1. in 2. člen LOE 2006). Na oblikovanje ciljev in načel posameznega izobraževalnega sistema vplivajo tudi spremembe v družbi, ki naj bi bila pravična in solidarna. V Španiji se družbene spremembe kažejo v univerzalnosti pravice do izobraževanja in podaljšanji šolski obveznosti, naraščanju števila priseljencev, kar zahteva spremembe kurikularnih vsebin z namenom učinkovitejše integracije, pospeševanje znanstvenega in tehnološkega razvoja, ki omogoča vpeljevanje novih tehnologij v vzgojno-izobraževalni proces, vključevanje Španije v evropsko okolje, ki zahteva večjo odprtost ter višjo stopnjo fleksibilnosti izobraževalnega sistema (World data... 2006/2007). Španski izobraževalni sistem je decentraliziran, kar pomeni, da se pristojnosti na področju izobraževanja delijo na več ravni, in sicer državno, avtonomno in lokalno. Takšno razporejanje pristojnosti in sredstev omogoča posameznim avtonomnim skupnostim več avtonomije pri upravljanju in dodeljevanju finančnih sredstev šolam. Država nudi zasebnim šolam predvsem neposredno finančno pomoč in zasebnim šolam s koncesijo namenja enako finančno podporo kot javnim šolam, šolam brez koncesije pa s posredno finančno pomočjo pomagajo avtonomne skupnosti. Nekatere se odločijo za posredno obliko financiranja v obliki davčne olajšave na posojilo, ki ga starši

najamejo za plačevanje šolnin (Šimenc 1996, str. 19-20). Čeprav mnogi avtorji opredeljujejo povezanost med decentralizacijo in šolsko avtonomijo kot pozitivno, je Španija primer decentraliziranega izobraževalnega sistema, ki ima kljub temu nizko stopnjo šolske avtonomije, saj je državni nadzor vzpostavljen z državnimi kurikulom in šolsko inšpekcijo (Avram in Dronkers 2010, str. 15; Šolska avtonomija... 2008, str. 37-42). Načelo zagotavljanja enakih izobraževalnih možnosti in pravičnosti izobraževanja v Španiji na izvedbeni ravni ni najbolj dosledno upoštevano, saj se pojavljajo neenakosti, ki povečujejo razlike med javnimi in zasebnimi šolami. Državno poročilo o enakosti v izobraževanju (Calero 2005, str. 30) navaja tri faktorje selekcije v zasebnih šolah. Prvi se nanaša na lokacijo zasebnih šol s koncesijo, ki se navadno pojavljajo v soseskah z visokimi prihodki, drugi faktor socialno-ekonomske segregacije je pogosto uvajanje šolnin in posledično neizpolnjevanje pogoja brezplačnega šolanja, tretji pa izpostavlja neupravičene vstopne pogoje, s katerimi se zasebne šole želijo izogniti učencem iz nižjih socialnih razredov. Tovrstne nepravilnosti zaračunavanja šolnin in diskriminacije pri vpisnih pogojih so v Španiji javna skrivnost. Ta dvojnost španskega šolskega sistema povečuje razkorak med zasebnimi šolami s koncesijo, kamor otroke vpisujejo predstavniki srednjega ekonomskega razreda, in javnimi šolami, v katerih se šola visok odstotek migrantov in otrok z nizko učno uspešnostjo. Zahteve srednjega razreda po kakovostnejšem zasebnem šolstvu in pomanjkanje dinamičnosti javne oskrbe z namenom izboljšanja kakovosti javnega šolstva krepita šolski neuspeh in neenakosti med različnimi socialnimi skupinami (prav tam). Država si torej z zakoni prizadeva, da bi vsem zagotovila enake možnosti izobraževanja in preprečevala diskriminacijo, vendar tovrstna prizadevanja ostajajo na papirju. V praksi se pojavlja vse preveč kršitev zakonskih določil, država pa ne pokaže dovolj interesa, da bi nepravilnosti odpravila. Upravičeno torej lahko trdimo, da ima zasebno šolstvo v Španiji vlogo elitističnih šol, ki povečujejo socialno-ekonomsko segregacijo.

ZAKLJUČEK

V empiričnem delu smo iskali odgovore na vprašanja, povezana z zasebnimi šolami na ravni obveznega izobraževanja v Sloveniji in Španiji, sedaj pa bomo povzeli ključne ugotovitve, do katerih nas je pripeljala primerjava obeh vzgojno-izobraževalnih sistemov.

Osnovnošolsko izobraževanje v obeh državah poteka v javnih in zasebnih šolah. Splošna šolska obveznost v Sloveniji traja 9 let, v Španiji pa 10. Slovenska zakonodaja kot možnost izpolnjevanja šolske obveznosti priznava tudi izobraževanje na domu, medtem ko španski zakoni, ki urejajo področje vzgoje in izobraževanja te alternative ne omogočajo. Ugotavljali smo, kakšne možnosti ustanavljanja zasebnih šol ponuja posamezna država. Skladno z ustavo in deklaracijo o človekovih pravicah obe državi dovoljujeta ustanavljanje zasebnih šol domačim fizičnim ali pravnim osebam, ob tem pa mora ustanovitelj izpolnjevati vrsto pogojev, ki jih posamezna država določa v šolski zakonodaji. V Sloveniji se dovoljenje za ustanovitev zasebne šole izda, če so izpolnjeni pogoji, ki se nanašajo na ustrezne prostore za pouk, izobrazbo učiteljev, predmetnik in program, ki ga izvajajo. V Španiji je ustanovitev zasebne šole pogojena s prostorskimi in kadrovskimi določili. Med primerljive pogoje ene in druge zakonodaje sodijo določila o ustreznosti prostorov za izvajanje vzgojno-izobraževalne dejavnosti in izobrazba učiteljev, ki mora biti enaka ali primerljiva z izobrazbo učiteljev v javnih šolah. Pomembne razlike se kažejo na področju pristojnosti. Slovenski šolski sistem je centraliziran, kar pomeni, da ima centralni organ, ki ureja področje upravljanja in financiranja šolstva, to je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Za španski šolski sistem pa je značilna decentraliziranost, kar pomeni, da se pristojnosti delijo na več upravnih ravni, in sicer državno, avtonomno in lokalno raven. V pristojnosti avtonomne uprave je odobritev in izdaja koncesije zasebnim šolam ter nadzor nad njihovim delovanjem, državna uprava je zadolžena za organizacijo izobraževalnega sistema in določa minimalne izobraževalne

standarde, lokalna uprava pa skrbi za nadzor nad izpolnjevanjem osnovnošolske obveznosti in izvaja vzdrževalna dela.

V nadaljevanju smo primerjali področje financiranja zasebnih šol. V obeh državah je vzpostavljen sistem (so)financiranja zasebnih šol. Zasebnim šolam s koncesijo na ravni obveznega izobraževanja tako v Španiji kot v Sloveniji pripadajo sredstva za plače učiteljev in materialne stroške na učenca. Te državi krijeta v celoti, investicijske naložbe pa so skrb šol samih. Upravičenost do subvencije je pogojena z izpolnitvijo pogojev, določenih v zakonodaji držav, in se nanaša predvsem na kakovost vzgojno-izobraževalnega procesa, kadrovanje in vpisne pogoje. Ti morajo biti v zasebnih šolah s koncesijo enaki vpisnim pogojem, ki jih postavljajo javne šole. Zasebne šole brez koncesije so v Sloveniji upravičene do 85 odstotkov sredstev, ki jih država nameni za plače in materialne stroške na učenca v javni šoli. Za kritje investicijskih stroškov morajo šole poskrbeti same s pomočjo donatorjev in šolnin, ki pa ne smejo presegati 15 odstotkov sredstev, ki jih država nameni za plače in materialne stroške na učenca. V zasebnih šolah brez koncesije v Španiji starši sami krijejo stroške vpisnine in izobraževanja svojih otrok, sredstva pa šole pridobivajo tudi z donacijami zasebnih ustanov in posameznikov. Tudi sistem financiranja zasebnih šol s koncesijo je v Španiji decentraliziran in se deli na tri ravni. Proračunska sredstva, namenjena Ministrstvu za šolstvo, kulturo in šport, le-to razdeli med posamezne avtonomne skupnosti glede na njihovo ekonomsko razvitost in število prebivalcev, avtonomne skupnosti pa se nato odločijo, koliko prejetih sredstev bodo namenile izobraževanju. Ugotavljamo, da imajo v Španiji zaradi prekomernega vpisa na javne šole zasebne šole s koncesijo predvsem vlogo razbremenitve javnih šol in s 100 odstotnim državnim financiranjem omogočajo brezplačno šolanje vsem, z davčnimi olajšavami na šolnine pa posamezne avtonomne skupnosti omogočajo posredno financiranje šolanja. V Sloveniji se ne srečujemo s prekomernim številom učencev pri vpisu na javne šole, zato so zasebne šole predvsem v vlogi

bogatitve šolskega sistema, finančna pomoč zasebnim šolam pa je predvsem neposredna, v obliki prispevkov glede na porabljena sredstva na učenca v javni šoli.

Nadaljevali smo s primerjavo pogojev kadrovanja v zasebnih šolah. Učitelji v zasebnih osnovnih šolah s koncesijo morajo biti tako v Sloveniji kot v Španiji enako ali vsaj primerljivo usposobljeni kot njihovi kolegi v javnih šolah. Slovenska zakonodaja zahteva opravljen strokovni izpit tudi za učitelje v zasebnih šolah, medtem ko v Španiji to ni potrebno. Obratno pa je v Španiji obvezno opravljanje pripravništva, ki je v Sloveniji neobvezno, vendar priporočljivo. Na tem mestu velja omeniti, da je ravno pripravništvo tisto, ki posamezniku omogoča opravljanje strokovnega izpita, ki je pogoj za zaposlitev, zato lahko trdimo, da je izbirnost opravljanja pripravništva zgolj navidezna, saj je prav opravljen pripravništvo pogoj za aktivno vključitev v poučevanje. Dolžina pripravništva je v Sloveniji zakonsko določena, medtem ko se v Španiji v posameznih avtonomnih skupnostih razlikuje. Plače učiteljev v obeh državah ne smejo presegati plač učiteljev v javnih šolah in so oblikovane v skladu s kolektivno pogodbo.

Primerjava deleža otrok, vključenih v zasebne šole, nam je pokazala, da je v Španiji ta odstotek mnogo višji od slovenskega in tudi krepko nad evropskim povprečjem. Prav tako je med višjimi v Evropi odstotek zasebnih šol v Španiji. Ugotovili smo, da so od konca 20. stoletja zasebne šole v porastu, kar lahko delno pripišemo vplivu neoliberalizma na področje izobraževanja, ki želi zadostiti potrebam trga in spodbuja rast in financiranje zasebnih šol. K slednjemu je v Španiji pripomogla tudi podaljšana šolska obveznost, s katero je bila država prisiljena podeliti koncesije velikemu številu zasebnih šol, saj sama ni zmogla pokriti na novo nastalih izobraževalnih potreb. S privatizacijo se je začela ponovno krepiti moč cerkve, saj je v Španiji kar 80 odstotkov vseh zasebnih šol s koncesijo konfesionalnih. V Sloveniji odstotek zasebnih šol in otrok, ki se vpisujejo vanje, z leti malenkostno raste, vendar je ta rast še vedno zelo počasna in previdna.

Ugotavljamo, da se ob poplavi zasebnih šol obe državi trudita vzpostaviti učinkovit sistem nadzora nad izvajanjem vzgojno-izobraževalnega procesa z državnimi inšpekcijskimi službami z namenom zagotavljanja kakovostnega izobraževanja, ob tem pa se manjša stopnja šolske avtonomije. Nadzor je namreč v obeh državah vzpostavljen z državnim kurikulumom in nacionalnim preverjanjem ali šolsko inšpekcijo, kar ju uvršča med države z nizko stopnjo šolske avtonomije.

Pri primerjavi programov, učbenikov in učnega jezika opazamo, da imajo zasebne šole s koncesijo tako v Sloveniji kot v Španiji določen delež obveznega kurikula in učni jezik. Le-ta je v slovenski osnovnih šolah slovenski, na območju madžarske narodne manjšine pa tudi madžarski. V Španiji pouk poteka v kastiljščini, v šolah z dvojezičnimi programi pa tudi v angleščini. Prav tako šole niso povsem svobodne pri izbiri učbenikov. Zasebne šole s koncesijo v Sloveniji lahko uporabljajo zgolj učbenike s seznama potrjenih učbenikov, medtem ko v Španiji lahko svobodno izbirajo učbenike, edini pogoj pa je, da posamezni učbenik ostane v uporabi vsaj štiri leta.

V sklepnem delu smo želeli preveriti, kako posamezna država svoje cilje in načela udejanja v praksi ter v kolikšni meri spodbuja oziroma zavira razvoj zasebnih šol. Ugotovili smo, da je slovenski šolski sistem manj naklonjen zasebnim šolam kot španski. To dokazuje nizek odstotek zasebnih osnovnih šol v slovenskem prostoru. Kljub temu pa z dojetanjem pravice do izbire šole kot pozitivne pravice in z omejevanjem šolnin dokaj uspešno preprečuje socialno-ekonomsko segregacijo in na ta način bogati izobrazbene možnosti, kar lahko izpostavimo kot glavno značilnost šolskega sistema v Sloveniji. Španija se uvršča v sam vrh evropskih držav glede na delež zasebnih šol. V svoji šolski zakonodaji izkazuje naklonjenost zasebnemu šolstvu, vendar se na izvedbeni ravni kažejo številne pomanjkljivosti, ki nakazujejo na spodbujanje elitizma v zasebnih šolah. Videli smo, da domači strokovnjaki opozarjajo na kršitve zakonodaje, ki se kaže v nelegalnih vpisnih pogojih in

nedovoljenih šolninah. Ob pomanjkanju interesa države za sankcioniranje teh kršitev in odpravljanje nepravilnosti ugotavljamo, da je zasebno šolstvo v Španiji močno elitistično obarvano in z reprodukcijo družbenih neenakosti še povečuje stopnjo socialno-ekonomske segregacije.

Kadar govorimo o zasebnih šolah, ki so za uporabnike brezplačne, ne terjajo šolnin ali vpisnin ter s posebnimi vpisnimi pogoji ne delujejo elitistično, je večja izbira zagotovo prednost. Še posebej v času multikulturalnosti, ko se srečujemo z etničnimi, verskimi in kulturnimi razlikami, ki jih je, namesto, da bi jih teptali in ukalupljali v skladu s prevladujočo družbo, potrebno obrniti socialnemu okolju v prid in omogočiti sobivanje različnosti. In prav k strpnosti in sprejemanju različnosti lahko veliko pripomorejo tudi zasebne šole.

LITERATURA

Avram, S. in Dronkers, J. (2010). Religiosity And Education in Europe.

Dostopno na:

https://www.esri.ie/research/research_areas/education/Remc/working_papers/REMC_Religiosity_Education.pdf (Pridobljeno 12. 8. 2014).

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. (1995).

Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. (2011). Zasebne šole in vrteci. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dostopno na:

http://pefprints.pef.uni-lj.si/1201/1/Pages_from_pp_419-443.pdf (Pridobljeno 1. 5. 2014).

Bernal Agudo J. L. in Lonezo Lacruz J. (2012). La privatización de la educación pública. Una tendencia en España. Un camino abierto hacia la desigualdad. *Profesorado. Revista de currículum y formación del profesorado*, 16, št. 3, str. 81-109. Dostopno na:

<http://www.ugr.es/local/rev163ART5.pdf> (Pridobljeno 16. 9. 2014).

Biblioteca virtual Miguel de Cervantes. Dostopno na:

<http://www.cervantesvirtual.com/> (Pridobljeno 10. 7. 2014).

Calero, J. (2005). In Education. Thematic Review. Country analytical report: Spain. Dostopno na: <http://www.oecd.org/spain/38693078.pdf> (Pridobljeno 15. 9. 2014).

Ciperle, J. in Vovko, A. (1978). Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja.

Ljubljana: Slovenski šolski muzej.

Constitución española (1978). Dostopno na:

http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/constitucion.html (Pridobljeno 13. 9. 2014).

Cvetek, S. (b.l.). pedagoška praksa in njen pomen za izobraževanje učiteljev. Dostopno na: <http://splet-stari.fnm.uni-mb.si/pedagoska/aktivdid/03.pdf> (Pridobljeno 20. 9. 2014).

Čadež, M. in Kelava, P. (2009). Izobraževanje, neoliberalizem in reprodukcija družbenih razmerij. *Sodobna pedagogika*, št. 4, str. 110-131.

Delgado Criado, B. (1994). La Educación en la España Contemporánea (1789-1975). V. B. Delgado Criado (ur.). *Historia de la Educación en España y América*, št. 3, str. 13-27.

De Puelles Benítez, M. (2002). Globalización, neoliberalismo y educación. *Avances en Supervisión Educativa. Revista de la Asociación de Inspectores de Educación de España*, št. 11, str. 1-12. Dostopno na: http://adide.org/revista/images/stories/pdf_11/ase11_monog01.pdf (Pridobljeno 22. 9. 2014).

Eurydice. Key Data on Education in Europe (2012). Dostopno na: [http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/134 EN.pdf](http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/134_EN.pdf) (Pridobljeno 16. 10. 2014).

Eurypedia. Dostopno na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/eurypedia_en.php (Pridobljeno 12. 2. 2014).

Evolución del sistema educativo español. (2004). Ministerio de educación, cultura y deporte. Madrid: MECD/CIDE. Dostopno na: http://uom.uib.cat/digitalAssets/202/202199_6.pdf (Pridobljeno 4. 8. 2014).

Fernández Llera, R. in Muñiz Pérez, M. (2012). Colegios concertados y selección de escuela en España: un círculo vicioso. Dostopno na: http://www.ief.es/documentos/recursos/publicaciones/revistas/presu_gasto_publico/67_05.pdf (Pridobljeno 10. 8. 2014).

Financing Schools in Europe: Mechanisms, Methods and Criteria in Public Funding. Eurydice Report. European Commission EACEA Eurydice. (2014). Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostopno na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/170EN.pdf (Pridobljeno 20. 8. 2014).

Flere, S. in Klanjšek, R. (2011). Družbeni izvor staršev v zasebnem in javnem šolstvu. V: M. Šimenc in V. Tašner [ur.]. *Zasebno šolstvo v Sloveniji*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, str. 81-102.

Fraile B. M. (2008). Enseñanza pública y enseñanza privada. ¿Conflicto o complementariedad?. *Foro de Educación*. nº 10, pp. 111-132. Dostopno na: <http://www.forodeeducacion.com/numero10/010.pdf> (Pridobljeno 10. 3. 2014).

García, M. (2012). ¿Existe separación Iglesia-Estado en España? Dostopno na: <http://recuerdosdepandora.com/escepticismo/existe-separacion-iglesia-estado-en-espana/> (Pridobljeno 12. 8. 2014).

Historia de la Educación en España. (b.l.). Dostopno na: <http://html.rincondelvago.com/historia-de-la-educacion-en-espana.html> (Pridobljeno 10. 8. 2014).

Hvala, P. (1997). *Zasebno šolstvo. Specifika pedagoških, psiholoških, socioloških, pravnih in ekonomskih procesov zasebnega sektorja vzgoje in izobraževanja na področju predšolske, osnovnošolske in srednješolske stopnje, razmerje do javnega vzgojno-izobraževalnega sektorja v Sloveniji in primerjava s šolskimi sistemi v svetu*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani.

Hvala, P. (1998). Zasebno šolstvo v Sloveniji (primerjava s tujimi šolskimi sistemi). V: *Didakta*. Letn. 7, št. 38/39, str. 38-67.

Informe OEI-Ministerio (1997). Dostopno na: <http://www.oei.es/quipu/espana/#sis> (Pridobljeno 3. 9. 2014).

Instituto Nacional de Estadística (INE). Dostopno na: <http://www.ine.es/>
(Pridobljeno 3. 8. 2014).

Instrumento de Ratificación del Acuerdo entre el Estado español y la Santa Sede sobre enseñanza y asuntos culturales, firmado en la Ciudad del Vaticano (1979). Dostopno na:
http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/ir051279-1-je.html
(Pridobljeno 4. 8. 2014).

Izhodišča in podlage za pripravo predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli. (2007). Dostopno na:
<http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/zakonodaja/pdf/OS/ZOSob.pdf> (Pridobljeno 13. 8. 2014).

Kodelja, Z. (1995). *Laična šola: pro et contra.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kodelja, Z. (2005). Lavalova kritika neoliberalne doktrine izobraževanja. V: C. Laval. *Šola ni podjetje: Neoliberalni napad na javno šolstvo.* Ljubljana: Krtina, str. 313-336.

Kodelja, Z. (2006). *O pravičnosti v izobraževanju.* Ljubljana: Krtina.

Krek, J. (1996). Zasebne šole in vrtci: zasnova in zakonske rešitve v Sloveniji. V: M., Šimenc, J. Krek (ur). *Zasebno šolstvo. Struktura, primerjava različnih šolskih sistemov in zakonodajne rešitve v Republiki Sloveniji.* Ljubljana: Planprint, str. 83-95.

La Ley Orgánica de Educación (2006). Dostopno na:
http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo2-2006.html (Pridobljeno 16. 11. 2013).

La Ley Orgánica del Derecho de la Educación (1985). Dostopno na:
<http://boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1985-12978> (Pridobljeno 12. 7. 2014).

La relación entre las redes pública y privada en el sistema educativo español (b.1.). Dostopno na:

http://www.colectivobgracian.com/CBG/articulos/doble_red1.pdf (Pridobljeno 12. 9. 2014).

Laval, C. (2005). Šola ni podjetje: neoliberalni napad na javno šolstvo. Ljubljana: Krtina.

Luzuriaga, L. (2008). Por la escuela pública: Documento para debate.

Dostopno na:

http://www.colectivolorenzoluzuriaga.com/PDF/Por_la_Esc_Pub_y_analisis_Com_Madrid_19_may_08.pdf (Pridobljeno 20. 9. 2014).

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte (MECD). Dostopno na:

<http://www.mecd.gob.es/portada-mecd/> (Pridobljeno 3. 2. 2014).

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Dostopno na:

<http://www.mizs.gov.si/> (Pridobljeno 7. 1. 2014).

OECD (2012). Public and Private Schools: How Management and Funding Relate to their Socio-economic Profile. OECD Publishing. Dostopno na: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264175006-en> (Pridobljen 10. 9. 2014).

Olmedo Reinoso A. in Santa Cruz Gran, E. (2008). Las familias de clase media y elección de centro: el orden instrumental como condición necesaria pero no suficiente. *Profesorado: Revista de Currículum y Formación de Profesorado*, 12, št. 2, str. 2-31.

Prats, J. (2005). El sistema educativo español. V. J. Prats in F. Raventós (ur.). *Los sistemas educativos europeos. ¿Crisis o transformación? Colección Estudios Sociales*, št. 18, str. 177-228.

Pravilnik o pripravništvu in o strokovnem izpitu strokovnih delavcev na področju vzgoje in izobraževanja (1996). Uradni list RS. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=10834> (Pridobljeno 12. 8. 2014).

Pravilnik o strokovnem izpitu strokovnih delavcev na področju vzgoje in izobraževanja (2006). Uradni list RS. Dostopno na:

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV6698> (Pridobljeno 24. 8. 2014).

Protner, E. (2011). Razvoj zakonskega urejanja zasebnega šolstva v obdobju habsburške monarhije in Avstro-Ogrske. V: M. Šimenc in V. Tašner (ur.). *Zasebno šolstvo v Sloveniji*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, str. 9-34

Redipedia. Eurydice España-REDIE – Ministerio de Educación, Cultura y deporte (2013). Dostopno na: http://www.mecd.gob.es/redie-eurydice/Sistemas-Educativos/Redipedia/Organizacion_y_Administracion_general_del_Sistema_Educativo/Organizacion_de_la_Ensenanza_privada.html (Pridobljeno 13. 9. 2014).

Schmidt, V. (1988a). *Zgodovina pedagogike in šolstva I*. Ljubljana: Delavska enotnost.

Schmidt, V (1988b). *Zgodovina pedagogike in šolstva III*. Ljubljana: Delavska enotnost.

Skubic Ermenc, K. (2014). *Uvod v primerjalno pedagogiko*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Splošna deklaracija človekovih pravic (1948). Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/splosna-deklaracija-clovekovih-pravic/#c66> (Pridobljeno 7. 8. 2014)

Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: <http://www.stat.si/> (Pridobljeno 1. 3. 2014).

Šimenc, M. (1996). *Zasebno šolstvo: struktura, primerjava različnih šolskih sistemov in zakonodajne rešitve v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Šimenc, M. (2007). Zasebno šolstvo in nova šolska zakonodaja. V: M. Šimenc (ur.). *Prikaz ureditve zasebnega šolstva v državah evropske unije*.

Ljubljana: SVIZ Slovenije.

Šimenc, M. (2011). Globalizacija, izbira in marketizacija. V: M., Šimenc, V. Tašner (ur.). *Zasebno šolstvo v Sloveniji*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, str. 157-172.

Šolska avtonomija v Evropi: politike in ukrepi (2008). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dostopno na:

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/090SL.pdf (Pridobljeno 1. 9. 2014).

Tašner, V. (2011). Ureditev zasebnega šolstva po izbranih državah Evropske unije. V: M. Šimenc in V. Tašner [ur.]. *Zasebno šolstvo v Sloveniji*.

Ljubljana: Pedagoški inštitut, str. 143-156.

Torruella Placencia, D. (b.l.). Historia de la Educación y de la Pedagogía.

Dostopno na: <http://es.slideshare.net/Silser2009/historia-de-la-educacin-y-la-pedagoga-13720650?related=1> (Pridobljeno 15. 8. 2014).

Ustava Republike Slovenije (1991). Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199133&stevilka=1409> (Pridobljeno 20. 9. 2014).

Vidmar, T. (2005). Nastajanje novoveške stopenjske šolske strukture.

Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

World Data on Education. Spain. (2006/2007). Dostopno na:

http://www.oei.es/pdfs/Espana_datos2006.pdf (Pridobljeno 10. 12. 2013).

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996). Uradni list RS, št. 16/2007. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199612&stevilka=567> (Pridobljeno 17. 1. 2014).

Zakon o osnovni šoli. (1996). Uradni list RS, št. 81/2006. Dostopno na:
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200681&stevilka=3535>
(Pridobljeno 17. 2. 2014).

Zakon o ratifikaciji sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem
o pravnih vprašanjih (2004). Uradni list RS. Dostopno na:
<http://www.uradni-list.si/1/content?id=47165> (Pridobljeno 10. 7. 2014).

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (2011). Uradni
list RS. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=105682>
(Pridobljeno 15. 8. 2014).

Zakon o zavodih (1991). Uradni list RS. Dostopno na:
<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO10> (Pridobljeno 15. 8.
2014).

IZJAVA O AVTORSTVU IN OBJAVI NA SPLETNIH STRANEH

Spodaj podpisani/podpisana Urška Fras izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom *Primerjava zasebnega šolstva na ravni obveznega izobraževanja v Sloveniji in Španiji* moje avtorsko delo in da se strinjam z objavo v elektronski obliki na spletnih straneh Oddelka za pedagogiko in andragogiko.

Ljubljana, 27. 10. 2014

Podpis: